

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSAKULTET

«Du har et skjørt punkt i hjertet ditt»

En analyse av «guttungens» identitet i *Blodmeridianen* av Cormac McCarthy

Brita Erlandsen

Veileder

Sverre Dag Mogstad

*Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved
Det teologiske Menighetsfakultet og er godkjent som del av denne utdanningen*

Det teologiske menighetsfakultet 2015, vår
AVH505, Masteravhandling 30 stp
Studieprogram: Erfaringsbasert master i RLE

INNHold

1. INNLEDNING

1.1 Tilnærming til temaet	s.4
1.2 Problemstilling	s.4
1.3 Presentasjon av romanen	s.5
1.3.1 Kort om romanen og forfatterens stil	s.5
1.3.2 Tidligere arbeid med romanen	s.5
1.4 Metode	s.7
1.5 Oppbygning av oppgaven	s.7

2. TEORI: Ricoeurs narrative identitetsteori

s.8

2.1 Mimesisbegrepet	s.8
2.2 Idem og ipse	s.12
2.3 Narrativ identitet	s.15

3. NÆRLESING

s.16

3.1 Handlingsreferat	s.17
3.2.1 «Se barnet»	s.18
3.2.2 «Du har et skjørt punkt i hjertet ditt»	s.21
3.2.3 «Han ga seg til å snakke med en besynderlig intensitet»	s.26
3.2.4 «Vet du ikke at jeg har elsket deg som en sønn»	s.28
3.2.5 «... men han var intet vitne for dem»	s.29
3.2.6 «Du ville ikke ha overlevd uansett»	s.32
3.2.7 «Den siste av de sanne»	s.34
3.3 Funn i nærlesingen	s.37
3.3.1 Guttungens fortelling om seg selv	s.38
3.3.2 Dommerens fortelling	s.41
3.3.3 Guttungens gode handlinger	s.43
3.3.4 Oppsummering av funn i nærlesingsanalysen	s.46

4. ANALYSE

s.50

4.1 Guttungens fortelling og mimesisteori	s.51
4.2 Guttungens identitet som idem og ipse	s.54

4.3 Dommerens fortelling.....	s.56
4.4 Oppsummering av identitetsteoretisk tilnærming.....	s.58
5. DISKUSJON	s.59
6. AVSLUTNING OG KONKLUSJON	s.64
7. LITTERATURLISTE	s.67

1. Innledning

1.1 Tilnærming til temaet

I denne avhandlingen har jeg valgt å belyse en karakter i Cormac McCarthys roman *Blodmeridianen*. Boka har ikke sluppet taket i meg siden jeg leste den første gang for fem år siden. Noen få romaner har den egenskapen. *Blodmeridianen* var og er utfordrende å lese; grufulle scener og meningsløs vold gjennomsyrrer diskursen. Normalt ville dette ha hindret meg i å fullføre lesningen. Likevel er det ikke volden som fester seg. Det er måten det hele formidles på som gjør inntrykk; språket er tungt og tidvis arkaisk, men samtidig vakkert. En poetisk og autorativ fortellerstemme gjør at jeg oppfatter boka som nettopp vakker på tross av alle grusomhetene. Den samme konfliktfylte motsetningen finner jeg i guttungen, karakteren som er i søkelyset i denne oppgaven. Guttungen glimrer med sitt fravær i store deler av diskursen. Men på tross av den periodevise usynligheten, levnes det likevel liten tvil om at han er romanens protagonist, dog ikke en klassisk protagonist, i det han på langt nær ikler seg en oppskriftsmessig helterolle, men han er likevel den personen som jeg som leser investerer mest i. Og det er derfor det er ham jeg blir mest nysgjerrig på og det er derfor det er hans identitet jeg ønsker å finne ut mest mulig om.

1.2 Problemstilling

Oppgavens hovedanliggende er å belyse guttungens identitet. Han framstår som en vag og gåtefull figurant, samtidig som jeg mener at han representerer noe annet enn de andre figurantene i boka. Jeg ønsker å undersøke hva dette andre kan være og et mål med arbeidet er derfor å avdekke ulike sider ved hans identitet. En innfallsvinkel til dette er å se på de faktiske karakteristikkene som finnes i diskursen og jeg vil se nærmere på disse gjennom nærlesingen av teksten. Jeg ønsker også å gå bak den ytre tekstoverflaten og være på jakt etter fortellinger om guttungen. Et mål er å bruke disse fortellingene i belysningen av hans identitet. Implisitt i dette, ligger et syn på at fortellinger gir tilgang til identitet, både hos den som forteller og hos mottakeren av fortellingen. Støtte for dette synet finner jeg i Paul Ricoeurs narrative identitetsteori og hans teori om at identitet kan ses på som et narrativt hele.¹

Sitatet i oppgavens tittel er dommerens ord og karakterisering av guttungen.² Dommeren er den dominerende skikkelsen i diskursen og det levnes liten tvil om hans omnipotens og et av oppgavens anliggende er å undersøke om det finnes belegg for å feste lit til dommerens karakterisering av guttungens indre: Har han et skjørt punkt i hjertet sitt?

¹ Mogstad, s. 8

² *Blodmeridianen*, norsk oversettelse 2010, s. 299

1.3 Presentasjon av romanen

1.3.1 Kort om romanen og forfatterens stil

Litteraturviteren Harold Bloom omtaler *Blodmeridianen* som «*a contemporary masterpiece*» og kaller romanen den ultimate western som har alle de elementer en sann klassiker skal ha; han setter verket på linje med blant annet *Moby Dick*.³ På tross av dette, forteller han at han mislyktes de to første gangene han prøvde seg på romanen.⁴ Dette sier noe om at romanens uhyrligheter nok har skremt bort en rekke lesere og her kan vi trolig finne årsaken til at boka som kom ut i 1985, ikke ble oversatt til norsk før i 2010.

Blodmeridianen føyer seg inn i rekken av verk fra McCarthys hånd som kretser rundt temaer som vold og ondskap.⁵ Steven Frye beskriver forfatteren med Melvilles begrep: han er «*a man who dives*»⁶. Og han stuper virkelig ned i de svarteste dyp, og der nede der massakrer og grusomheter er normalen, konfronterer han de tyngste og mørkeste sider ved menneskets eksistens og diskurser som *Blodmeridianens* vokser fram.

Romanens tema utgjør en terskel, men McCarthys narrative teknikker er også utfordrende. Gjerrig bruk av tegnsetting, stedvis lange monologer, deler av samtaler som gjengis på spansk og det er typisk ikke opplagt hvem som sier hva i dialogene. Både på et ytre og et indre plan er McCarthys stil ukonvensjonell. Flere har påpekt at de narrative grepene han bruker speiler mysteriene i den virkelige verden.⁷ Også *Blodmeridianen* framstår som gåtefull, men samtidig etterlater den inntrykket av at det er noe viktig som blir formidlet. Det poetiske, nærmest bibelske språket forsterker dette inntrykket.

For øvrig har jeg i denne oppgaven først og fremst holdt meg til den norske oversettelsen, men har konferert hyppig med en amerikansk utgave av romanen. Da har jeg samtidig fått innblikk i det formidable arbeidet som ligger bak oversettelsen.⁸

1.3.2 Tidligere arbeid med romanen

Det finnes en relativt bred forskning på Cormac McCarthys forfatterskap. Primært amerikansk og noen av disse studiene har også lagt *Blodmeridianen* under lupen. Det blir for omfattende å ta for seg mange, men jeg vil særlig nevne to: Professor Amy Hungerford ved Yale University som har undersøkt religionens rolle i romanen med særlig vekt på hvordan McCarthys språk

³ Bloom, intervju: <https://www.youtube.com/watch?v=1cuccco2umo>, 07.07.2015

⁴ Gorra, 2000

⁵ For eksempel: *Outer dark* (1968), *Child of God* (1974), *Suttree* (1979) og *The Road* (2006).

⁶ Frye 2009, s. 5

⁷ Frye 2009, s. 4

⁸ Oversatt fra engelsk av Knut Ofstad, 2010

imiterer Bibelens.⁹ Steven Frye, professor ved California State University, er den andre, og han finner den samme religiøse konnotasjonen og viser blant annet at romanens tema kretser rundt konflikten mellom det gode og det onde og meningen med livet.¹⁰

Også et knippe norske masteravhandlinger har beskjeftiget seg med *Blodmeridianen*. Av disse vil jeg trekke fram Håkon Karlsen Larsens arbeid *The awful darkness inside the World*.¹¹ I oppgaven tar han for seg ulike elementer i boka med vekt på det groteske, det gotiske og det sublime. Han viser blant annet hvordan romanens form likner skrekklitteraturens og hvordan landskapet kan ses på som et gotisk rom, goldt og ugjestmildt. Landskapet har en dominerende rolle i romanen og det er ikke til å undres over at flere har sett nærmere på dettes funksjon i diskursen. En av disse er Anne Louise Mørseth som ser på møtet mellom menneske og natur i tre av McCarthys romaner, herunder *Blodmeridianen*.¹²

En ytterligere belysning av romanen finner jeg i tidsskriftet *Idunn*. Her har Ståle Karlsen skrevet en artikkel som først og fremst har fokus på bokas mest markante figur; dommeren. Men han viser også hvordan romanen forholder seg til den klassiske westerntradisjonen og argumenterer for at westernhelten er en langt mer kompleks karakter enn hva en overflatisk tilnærming kan tilsi.¹³

Et fellestrekk ved disse arbeidene jeg her nevner, er at guttungens rolle i romanen blir relativt kortfattet behandlet. Han blir typisk framstilt som protagonisten, men for eksempel Hungerford argumenterer for at det ikke er noe ved guttungen som gjør at han skiller seg fra de andre figurantene, aller minst moralsk.¹⁴ I min lesning har det derimot vært guttungen som har vekket den største nysgjerrigheten og jeg så et behov for en mer omfattende belysning av hans identitet. Når dette er sagt, er det viktig å løfte fram Ole Roberts Sunde artikkel om *Blodmeridianen*.¹⁵ Han står for den grundigste undersøkelsen av guttungen som jeg har kommet over. Han ser i guttungen en klar Kristusparallell og artikkelens friske blikk på figuranten har vært en inspirasjonskilde, kanskje først og fremst på grunn av spørsmålene den stiller og ikke nødvendigvis svaret Sunde presenterer.

⁹ Hungerford 2010, s. 76-107

¹⁰ Frye 2009, s. 66-94

¹¹ Karlsen 2012

¹² Mørseth 2010

¹³ Karlsen 2004, s. 123-126

¹⁴ Hungerford 2010, s. 92

¹⁵ Sunde 2010

1.4 Metode

I denne oppgaven kombinerer jeg to analytiske tilnærminger til teksten. Det ene analyseredskapet er nærlesing og her har jeg ordnet romanteksten etter sekvenser jeg finner interessante. Det vil si at jeg tolker nærlesingsbegrepet både vidt og fritt, men kaller det nærlesing fordi jeg belyser detaljer i diskursen. Jeg vil hevde at denne type nærlesing er viktig i jakten på karakteriseringer som kan være til hjelp i belysningen av guttungens identitet. I nærlesingsarbeidet har jeg tatt utgangspunkt i Lothes litteraturvitenskapelige begreper knyttet til karakteriseringer.¹⁶ I arbeidet med å belyse guttungens identitet er det imidlertid viktig å bruke en tilnærming som utelukkende har identitetsspørsmålet i fokus. Og det er her Ricoeurs narrative identitetsteori kan tilby en fruktbar innfallsvinkel. Ricoeurs syn på identitet som både noe som står fast og noe som er foranderlig og at denne forandringen skjer i møte med fortellinger, står for en tilnærming jeg finner hensiktsmessig når det er identiteten til en figurant vi følger gjennom et helt livsløp som er i søkelyset. Jeg vil derfor hevde at nærlesingsanalysen og den identitetsteoretiske analysen av fortellinger av og om guttungen, er tilnærminger som supplerer hverandre og som gir mulighet til en grundig belysning av guttungens identitet.

1.5 Oppbygning av oppgaven

Denne oppgaven har tre hoveddeler, samt en avslutning og konklusjon. Første hoveddel er en ren teoridel der jeg presenterer sider ved Ricoeurs narrative identitetsteori. Dette er en kompleks og omfattende teori og i min presentasjon har jeg vektlagt sider ved hans mimesisteori som jeg senere vil bruke på guttungens egen fortelling og dommerens fortelling. Videre i denne delen gjør jeg rede for Ricoeurs identitetsbegrep, belyst gjennom ipse- og idemperspektiv. Til slutt i denne delen viser jeg hvordan den fortellende aktiviteten gjør det mulig å relatere disse to perspektivene ved identiteten til hverandre.

I den andre hoveddelen foretar jeg en analyse av utvalgte deler av *Blodmeridianen*. Dette arbeidet tar utgangspunkt i nærlesing av romanen. Jeg presenterer dog først et kort handlingsreferat. Nærlesingen har jeg strukturert etter episoder i diskursen som jeg mener er sentrale i belysningen av guttungens karakter. Disse er titulert med sitater fra teksten jeg finner talende. Disse underkapitlene følger samtidig romanens kronologi. Kapitlet oppsummeres med funnene jeg har gjort i nærlesingen og disse funnene har jeg organisert i tre kategorier: Guttungens fortelling, dommerens fortelling og guttungens gode handlinger. Jeg

¹⁶ Lothe 1994

har valgt denne tilnærmingen for å fremheve de fortellingene jeg har funnet og for å tydeliggjøre at det er disse som er fokusområdet. Likeledes inngår guttungens handlinger som en selvsagt del av hans jeg-fortelling.

Den tredje hoveddelens anliggende er å belyse fortellingene jeg har funnet ved hjelp av Ricoeurs narrative identitetsteori. Jeg følger samme mønster og tar også her utgangspunkt i de to fortellerperspektivene, samt guttungens handlinger. Her undersøker jeg hvordan mimesisteorien kan være til hjelp i belysningen av guttungens identitet som idem og som ipse. Kapitlet avsluttes med en oppsummering av den identitetsteoretiske tilnærmingen.

I oppgavens siste hoveddel diskuterer jeg mine funn og mitt syn på guttungens identitet opp mot andre tolkninger og tilnærminger. Her trekker jeg også inn romanens epigrafer og den gåtefulle epilogen for å vise at de setter en fortolkningsramme rundt fortellingene om guttungen.

2. TEORI Ricoeurs narrative identitetsteori

2.1 Mimesisbegrepet

Den franske filosofen Ricoeur innførte det aristoteliske mimesisbegrepet for å underbygge sin teori om identitet som et narrativt hele. Fortellingens struktur brukes ved hjelp av mimesisbegrepet både som et stillas for forståelsen av identiteten, samtidig som begrepet beskriver fortellingen som en prosess i tre trinn. Ricoeur knytter på denne måten forbindelseslinjer mellom individets tilnærming til og oppfattelse av fortellingens ulike elementer, og sitt eget livsløp.¹⁷

Det er i verket *Temps et récit* at Ricoeur bruker mimesisbegrepet for å forklare fortellingens betydning for identitetsforståelsen.¹⁸ Fortellingen gjør den historiske tid til menneskelig tid og fungerer dermed som formidler mellom fysisk tid og erfart, eksistensiell tid. En rekke forhold må imidlertid ligge til rette for at realiseringen av fortellingens muligheter kan finne sted. For det første må det foreligge en bestemt erfaring med tid som ligger forut for fortellingen, og fortellingen må også evne å skape en ny opplevelse av tiden i og med formidlingen av fortellingen. Ricoeur omtaler forholdene mellom erfaring og fortelling som *figureringer*. Og han forklarer forståelsen av tid som et løp fra før-figurert tid, til en ny-figurert tid hvori mellom fortellingen står som den konfigurerende formidler.¹⁹ Det er i utdypningen av denne figureringsprosessen at Ricoeur tar i bruk mimesisbegrepet.

¹⁷ Mogstad, s. 38

¹⁸ Kemp 1996, s. 34

¹⁹ Kemp 1996, s. 35

Mimesis 1

Mimesis beskrives altså som en tredelt prosess der *mimesis 1* omfatter fortellingens tilknytning til hverdagen. Det er herfra den henter sin handling og det er her mottakeren finner mening og gjenkjennelse, både på grunn av sin språklige kompetanse, men også takket være evnene til fortolkning, til å lese mening inn i og til å forstå fortellingens etiske innhold. En handling ville ikke vært mulig uten en mottaker som innehar disse ferdighetene og fortellingen er derfor avhengig av mottakerens fortrolighet med de komponenter som handlingen er forankret i. Det er dette Ricoeur omtaler som fortellingens *prefigurasjon*.²⁰ En viktig del av denne prefigureringen innebærer kunnskap om at en handling bare finner sted takket være en som handler, og at denne agenten både har et motiv for handlingen og i og med handlingen, også kan holdes ansvarlig for deler av handlingens konsekvenser. En handling skjer heller ikke i et vakuum, men i et miljø som kan være fordelaktig eller ei og den vil også stå i relasjon til andre aktører. Disse menneskene kan tilby konflikt eller samarbeid med den førende agenten og handlingen kan også medføre en heldig eller ufordelaktig konsekvens.²¹ Forutforståelsen av disse nevnte begrepene er nødvendige både for å kunne lage en fortelling og for å kunne begripe en fortelling, så allerede her på *mimesis 1*-nivå ser vi en dialektikk mellom fortelling og mottaker som gjør seg gjeldende. «Mottaker» kan dermed være et begrep som skjuler denne gjensidigheten mellom tekst og leser og begrepet «medskaper» kan være mer dekkende.

Én ting er den allerede nevnte kompetansen om hva en handling er, men en like viktig forutsetning for prefigureringen, er kunnskap om de symboler som en handling uttrykkes gjennom. Det er dette Ricoeur kaller *symbolske ressurser*.²² Kjennskap til de gjeldende konvensjoner og også til den etikk handlingen hviler på, er derfor essensielt for å begi seg ut på en fortolkning av handlingen. Uten en føroppfattelse av hva som er rett og hva som er galt, om hva som er en ond handling eller hva som er en god handling, vil handlingen mangle nødvendige stillas, samtidig som det vil bli et umulig arbeid å prøve å forstå den.

I tillegg til kompetanse om begreper og om de symboler en handling hviler på, fremhever Ricoeur at prefigureringen også innebærer kompetanse om tid og om hvordan tid kan uttrykkes i et før, et nå og et skal-komme og ikke minst hvordan det i hverdagslivet knyttes

²⁰ Kemp 1996, s. 35

²¹ *ibid.*, s.37

²² *ibid.*, s. 37

forbindelser mellom disse tre dimensjonene.²³ Fortellingens struktur legger nettopp opp til at det knyttes forbindelser mellom fortid, nåtid og framtid. Narrativ kompetanse muliggjør opprettelsen av en konfigurering mellom alle de nevnte komponenter som prefigureringen innebærer og denne kompetansen kan utdypes nærmere gjennom begrepet *mimesis 2*.

Mimesis 2

Den neste fasen i prosessen, kalles altså *mimesis 2*, og her møter vi de aktiviteter som danner fortellingens plott eller handling. Nå organiseres fortellingens enkeltelementer slik at de framstår som sammenhengende.²⁴ Systematiseringens aktive karakter, gjør at vi nå snakker om en skapende handling. For individet gir fortellingens plott mulighet til å oppløse den erfarte tiden, samtidig som den legger til rette for utforsking av og ny innsikt i etablerte forestillinger om tilværelsen. Fortellingen åpner derfor opp for en virkelighet som eksisterer utenfor den selv. Det er her Ricoeur peker på *mimesis 2* som det «forklarende momentet».²⁵ *Mimesis 2* kan således ses på både som det forklarende og det formidlende leddet i den mimetiske prosessen. Å forklare innebærer økt forståelse, men for Ricoeur forutsetter dette at man må skjelve mellom fortellingen som resultatet av en prosess og den prosessen som selve formidlingen av fortellingen innebærer. Her viser Ricoeur hvordan hermeneutisk litteraturteori ligger til grunn for synet på *mimesis 2* som den skapende aktiviteten i den mimetiske prosessen: forståelse og forklaring, desorientering og nyorientering, destabilisering og restabilisering, er alle begrepspar som opptrer i et dialektisk samspill i denne prosessen.²⁶ Ricoeur mener at det er nødvendig med «narrativ kompetanse» for fullt ut å kunne begripe fortellingens formidlende funksjon. Konfigureringen som *mimesis 2* innebærer kan gjelde både historieskriving og litteratur; den kan referere til faktiske begivenheter eller virkelighet eller den kan dreie seg om selve fortellingsstrukturen.²⁷ Den narrative kompetansen vil fungere som en bro mellom historie og litteratur i det noen felles trekk i formidlingen vil utkrystalliseres: For det første vil den narrative kompetansen medføre en evne til å formulere narrative meninger. Men disse meningsbærende enhetene må forenes i fortellingens handling og blir i og med denne sammenstillingen, noe mer enn enkeltstående narrative enheter. Samtidig blir fortellingen noe mer enn en rekke hendelser fordi den utgjør stillaset som gir ramme for og støtte til enkelthendelsene slik at de framstår som en helhet: fortellingens tema.

²³ *ibid.*, s. 39

²⁴ Uggla 1996, s. 420

²⁵ *ibid.*, s. 421

²⁶ *ibid.*, s. 422

²⁷ Kemp 2003, s. 46

Dette kan ses på som den andre forutsetningen for den narrative kompetansen; suksesjonen av enkeltbegivenhet konfigureres i en tekst som gir tema, sammenheng og retning.²⁸ Videre handler narrativ kompetanse om å sette så vidt ulike enkeltelementer som personer, omgivelser, hendelser, formål og konsekvenser, for å nevne noen, i en helhetlig sammenheng. Som et bærende ledd i konfigurasjonen må disse heterogene faktorene knyttes til hverandre. Et fjerde element som den narrative kompetansen bidrar med, er å se hvordan formidlingen av fortellingens handling forener en kronologisk og en ikke-kronologisk tidsdimensjon.²⁹ Det historiske forløpet, der begivenheter organiseres kronologisk, sammenstilles med de ikke-kronologiske trekk som selve konfigurasjonen innebærer. Konfigurasjonens tidslige elementer innebærer for eksempel at enkeltepisoder i handlingen kun forstås hvis de framstår i et gitt forløp, eller at én årsakssammenheng kan gi mening til en rekke andre episoder i plottet og endelig at det er mulig å forstå slutten i begynnelsen av fortellingen og omvendt.³⁰ Og nettopp på mimesis 2-nivået ser vi hvordan språket forbinder fortellingens handling med menneskets erfaringsverden.³¹ Mimesis 2 fungerer derfor som det formidlende ledd mellom mimesis 1 og mimesis 3, der sistnevnte dreier seg om fortellingens resepsjon.

Mimesis 3

På dette nivået i den tredelte mimesisprosessen viser Ricoeur hvordan fortellingen makter å forandre identiteten til mottakeren. Lesningen, og deretter tilegnelsen av fortellingen, fører til at noe skjer i individet; en nyfigurering finner sted.³² Selve lesningen får derfor en avgjørende rolle da den utgjør forbindelsen mellom fortellingens verden og den lesendes erfaringer. Det er først gjennom lesningen at teksten aktualiseres, men Ricoeur understreker likevel at den lesende ikke står fritt til å gi teksten et passende innhold å speile seg i. En av tekstens iboende egenskaper er nettopp kraften til å refigurere den lesendes identitet.³³ Lesningen er likevel en skapende aktivitet som gjør noe med teksten, samtidig som teksten altså spiller tilbake på mottakeren og setter i gang endringer i denne. Ricoeur snakker om leseaktens evne til å løfte fram «den dialektiske strukturen hos refigurasjonens operasjon»³⁴. Mellom teksten og leseren oppstår det et komplisert kommunikasjonsfellesskap. Et fellesskap, fordi de handlinger som teksten har sin forankring i, kan samsvare med den virkeligheten som leseren kjenner. Og der

²⁸ Uggla 1996, s. 423 og Kemp 1996, s. 46

²⁹ Kemp 1996, s. 47

³⁰ *ibid.*, s. 47

³¹ Uggla 1996, s. 427

³² Mogstad, s. 8

³³ Uggla 1996, s. 429

³⁴ *ibid.*, s. 429

det likevel ikke er gjenkjennelse, så tar teksten i bruk virkemidler som åpner opp for en mulighet til å begripe fortellingen. Kommunikasjonsfellesskapet er derfor komplisert all den tid det oppstår konflikter mellom leserens og tekstens verdener. Her trer også dialektikken mellom desorientering og nyorientering, destabilisering og restabilisering fram og Uggla omtaler leseprosessen som «... *ett drama av diskordans og konkordans*».³⁵

Når Ricoeur ser nærmere på hvordan fortellingens verden evner å nyfigurere leserens verden, belyser han samtidig forholdet mellom fortellingens tid og den menneskelige tiden. Hele den mimetiske prosessen kan ses på som en spiral der fortellingen spiller på den handlingsverdenen den utgikk fra. Denne handlingsverdenen består av leserens erfaringer og disse har også en tidslig dimensjon. Fortellingen som ordner handlingen til en sammenhengende helhet gjennom en begynnelse, en hoveddel og en slutt, finner sin gjenklang i menneskets evne til å ordne erfaringer i et før, et nå og et siden.³⁶ Fortellingen bidrar dermed til å gjøre tiden til menneskelig tid, samtidig som den selv er et produkt av historisk tid og skapende fantasi.³⁷ Denne menneskelige tiden preges, på samme måte som lesningen av en fortelling, av stabiliserende og destabiliserende faktorer, men den muliggjør samtidig en forbindelse mellom menneskelige erfaringer og den historiske tiden.³⁸

I stabiliseringen og destabiliseringen som oppstår i møte med nye fortellinger, finner vi Ricoeurs syn på identitetsproblematikken. Identitet kan forstås som en enhet som består av både konstante og foranderlige elementer. Dette vil jeg se nærmere på i det følgende.

2.2 Idem og ipse

Møtet mellom fortelling og identitet har i det foregående blitt beskrevet som en tredelt narrativ prosess. Fortellingens plott tilbyr en modell som både gir mulighet til å forstå tiden som menneskelig og som også åpner opp for selvforståelse. Selvforståelsen vil innebære en tolkning, en tolkning av selvet som låner fortellingsmodellen slik at egen livshistorie etterlikner fiksjonens strukturer. Dette lånet eller denne etterlikningen, kan altså beskrives gjennom den tredelte mimesisprosessen, der identiteten på det siste stadiet nyfigureres. Men hva ligger i selve identitetsbegrepet? Hva er det som endres? Og er det ikke noe som står fast? I påstanden om at det finnes noe i identiteten som kan nyfigureres ligger det implisitt et syn på identitet som noe som er dynamisk. Ricoeurs presenterer nettopp et syn på identitet som en enhet som på samme tid både er fast og dynamisk. Han understreker at det er

³⁵ Uggla 1996, s. 431

³⁶ *ibid.*, s. 434

³⁷ Mogstad, s. 24

³⁸ Uggla 1996, s. 441

nødvendig å skille mellom de to betydningene av identitet på latin, idem og ipse, og forståelsen av identitetsbegrepet vil avhenge av hva vi vektlegger i tilnærmingen, samtidig som vi har klart for oss hvordan disse to begrepene kan forenes i en narrativ identitetsforståelse.³⁹ I det følgende skal jeg se nærmere på disse to aspektene ved identitetsbegrepet.

Når identitet belyses utfra et idemperspektiv, er det *det som er likt* som er under lupen.⁴⁰ Her kommer umiddelbart tidsaspektet på banen, da det som er likt, nødvendigvis er likt over tid. Idembegrepet dreier seg om det som representerer kontinuitet, samtidig som det må tas hensyn til at det som er likt kan dreie seg om det Ricoeur kaller for *numerisk identitet*, der for eksempel to begivenheter atskilt i tid, vil være så identiske at de omtales som én hendelse, i motsetning til flere, og ses derfor på som noe likt. Det som er likt reidentifiseres.⁴¹

Et annet element det er nødvendig å ha i mente, er den *kvalitative identiteten*. Her er det snakk om en svært nær likhet som gjør at det er vanskelig å skille det ene fra det andre eller den ene fra den andre og hvor avstand i tid vil gjøre det problematisk å avgjøre om vi har med det samme å gjøre eller ei.

Et tredje begrep som belyser identitet som det som er likt, er hva Ricoeur omtaler som *avbrutt kontinuitet*.⁴² Denne oppfatningen av kontinuitet hos individet ligger gjerne til grunn når vi snakker om et individs vekst fra barn til voksen. Små og store endringer vil være opplagte og oppfattelsen av det som er likt utfordres uten å forkastes. Likevel vil faktoren *tid* også her rokke ved oppfattelsen av det som er likt i identiteten.

Til tross for de utfordringene som numerisk og kvalitativ identitet, samt en avbrutt kontinuitet utgjør, så hevder likevel Ricoeur at det er mulig å finne strukturer i idemidentiteten som viser at den kan ordnes etter et prinsipp om *permanens over tid*.⁴³ Et individs DNA kan være et eksempel på en slik struktur, der de genetiske kodene kan kombineres i et utall variasjoner. Strukturen er den samme, men organiseringen av kombinasjonsmulighetene, relasjonene mellom proteinene som koder for ulike gener, er uendelige.

Dette siste eksemplet kan vise til en biologisk innfallsvinkel til hva et menneske er og hva som utgjør grunnlaget for dets identitet, og oppdagelsen av de genetiske kodene kan langt på vei underbygge påstanden om at det finnes noe som er likt over tid i identiteten.

Idemidentiteten kan dermed sies å være et svar på spørsmålet om *hva* identitet er og dette

³⁹ Ricoeur 1992, s. 115

⁴⁰ *ibid.*, s. 116. *Det som er likt* er en oversettelse av *sameness/mêmeté*

⁴¹ *ibid.*, s. 116

⁴² *ibid.*, s. 117 min oversettelse av *interrupted continuity*

⁴³ *ibid.*, s. 117

spørsmålet ber om et svar som angir noe logisk identisk og uforanderlig. For Ricoeur er det imidlertid maktpåliggende å skifte fokus fra *hva* til *hvem* når spørsmålet om den personlige identiteten skal belyses. Begrepet som står i et motsetningsforhold til idem og det som er likt, blir derfor identitet som *ipse*, det eksistensielle selvet.⁴⁴ Og det Ricoeur ønsker å belyse er om det finnes noe som er permanent over tid i identiteten og som ikke bare er de strukturer individet er bygget opp av?

Identitet som *ipse* kan altså beskrives som *selvet* og Ricoeur understreker at dette ikke er det samme som *jeg*. Der en oppfattelse av at et jeg kan innebære en umiddelbar og direkte tilgang til ens personlige identitet, vil *ipse* som selvet medføre at individet tvert i mot kun har en indirekte tilgang til seg selv.⁴⁵ Denne forutsetningen for identitetsdannelsen avspeiler samtidig den konflikt som oppstår i den enkelte for å få oppklart *hvem er jeg*- spørsmålet når tilgangen til svaret ikke kan nås direkte og ikke gjennom jakten på et *jeg*.

Likevel mener Ricoeur at det er to modeller vi kan bruke når vi søker svaret på *hvem er jeg* og der vi samtidig ønsker å betone at svaret vil vise at det er noe som er fast over tid.⁴⁶ Den ene modellen dreier seg om å beskrive ens *karakter*. Med karakter forstår Ricoeur de særtrekkene som utgjør og gjenkjennes ved et individ, og som dermed gjør at individet oppfattes som å være det samme over tid.⁴⁷ I individets karakter knyttes numerisk identitet, kvalitativ identitet, uforstyrret kontinuitet og permanens i tid sammen. Karakteren viser dermed at det er problematisk å se for seg *ipse* uten å ta hensyn til at denne kan vise seg gjennom karakteristikk ved idem.

På tross av denne tilsynelatende overlappingen mellom *ipse* og idem, vil karakterbegrepet innebære en tidslig dimensjon og Ricoeur peker da på hvordan vaner oppstår. Tilegnelsen av vaner vil over tid føre til etableringen av et trekk ved karakteren og de mange ulike trekk vil gjøre at personen gjenkjennes og identifiseres som den samme over tid. Et individs karakter blir dermed ikke noe annet enn en samling av disse trekkene.⁴⁸

Karakter kan også beskrives gjennom de identifiseringer som individet tilegner seg gjennom samværet med andre.⁴⁹ Ricoeur hevder at det å leve i et samfunn innebærer at individet identifiserer seg med de verdier, normer og idealer som råder i samfunnet. Å gjenkjenne seg i noe utenfor en selv, bidrar til at individet gjenkjenner seg selv *ved* de samme trekkene og en internalisering finner sted. Igjen ser vi at de to trekkene ved identiteten harmonerer, det som

⁴⁴ *ibid.*, s.116, *eng.: selfhood, fr.: ipséité*

⁴⁵ Uggla 1996, s. 442

⁴⁶ Ricoeur 1992, s. 118

⁴⁷ *ibid.*, s. 119

⁴⁸ *ibid.*, s. 121

⁴⁹ *ibid.*, s. 121. *eng.:acquired identifications*

er likt kan ikke betraktes uten å ta hensyn til selvet. På tross av dette er det likevel markante skiller mellom disse to aspektene ved identiteten, men ved å se på karakteren og hvordan den sedimenteres i individet, minnes vi samtidig på at den har en historie og derfor er formet både over tid og i relasjon til andre. Og her berører vi umiddelbart en narrativ dimensjon ved karakteren.⁵⁰

Den andre modellen Ricoeur presenterer i det henseende å vise at det finnes noe som er fast over tid i selvet, dreier seg om *det å holde ord*. Det å holde ord innebærer en resolutthet og en motstand mot endringer i tid. Alt rundt kan være i endring, men selvets klamring til det løftet som er gitt, til seg selv eller andre, vil være uttrykk for en holdning som representerer en annen type kontinuitet enn karakterens.⁵¹ Løftets standhaftighet kan begrunnes etisk og selv om karakteren tar opp i seg nye trekk, vil løftet stå der som et uttrykk for selvets resolutthet. Og nettopp her finner vi kløften mellom idem og ipse; de slutter å sammenfalle, men forbindelsen kan muliggjøres ved å bruke det narrative identitetsbegrepet.

2.3 Narrativ identitet

Så langt har jeg prøvd å vise hvordan identitetsbegrepet i følge Ricoeur på samme tid innebærer et konfliktfylt motsetningsforhold og et gjensidig avhengighetsforhold mellom selvet og det som er likt. Gjennom bruken av begrepet «selvet» i stedet for et «jeg», forutsetter han samtidig at mennesket ikke har et direkte forhold til seg selv. Spørsmålet blir om det overhodet er mulig å forbli seg selv gitt de stadige omskiftninger i tiden. Hvordan kan kontinuitet i det hele tatt forholde seg til forandring og vice versa? Dette er kjernen i identitetsproblematikken og Ricoeur har funnet en modell som gjør det mulig å relatere selvheten til likheten og veien går gjennom den fortellende aktiviteten.

Ricoeurs narrative teori viser hvordan narrativ fantasi innebærer evne til å utforske de utallige brytninger mellom identitetens idem- og ipsekarakter. Denne dialektikken mellom ipse og idem speiler en identitet som nødvendigvis er i forandring og her er vi tilbake til den spiralbevegelsen som teorien om en mimesisprosess viste. Tidsbegrepet blir samtidig sentralt i den narrative teorien, da det er gjennom dens artikulering at tiden blir menneskelig, samtidig som fortellingen ikke får betydning før den knyttes til tidslig erfaring.⁵² Forholdet mellom liv og fortelling er preget av konfliktfylt bevegelse og her kjenner vi igjen bevegelsen fra mimesis 1 til mimesis 2, der menneskets liv får et narrativt uttrykk.

⁵⁰ Ricoeur 1992, s. 122

⁵¹ *ibid.*, s. 123

⁵² Uggla 1996, s. 446

«Fortellinger er fortalte og ikke levde, livet er levd og ikke fortalt», skriver Ricoeur og det kan virke som om han ytterligere fjerner liv og fortelling fra hverandre, men det han tvert imot gjør er å relatere dem til hverandre.⁵³ Og der overgangen fra mimesis 1 til mimesis 2 muliggjør en kobling mellom liv og fortelling, så er det først i mimesis 3 at den potensielle virkeligheten internaliseres og fullbyrdes. Dette skjer gjennom lesningens konsekvenser; først resepsjon, deretter refigurering og nykonstituering av selvet.

Ricoeur trekker paralleller til psykoanalysen som nettopp har som metode å hente fram og knytte sammen fragmenter i et liv, skilt fra hverandre i tid. Først når disse pusles sammen til en sammenhengende fortelling, der klientens subjekt kjenner seg selv igjen i delhistoriene han selv har fortalt, vil metoden ha en legende effekt. På samme måte vil den narrative identiteten vise relasjonen mellom fortellende aktivitet og den personlige identiteten.⁵⁴ Igjen er det viktig å understreke at en forståelse av identiteten bare kan nås indirekte og at den utvikles i og gjennom kommunikasjon. Av dette følger igjen at identiteten må forstås som mottakelig for den endring som den narrative fantasien inviterer til. Analyse og refleksjon og dermed distanse vil samtidig være opplagte ingredienser i den syntesen som kjennetegner identiteten. På samme måte som fortellingen, vil identiteten være åpen og ufullbyrdet og de har begge i seg en dynamikk som kan billedgjøres som en spiral uten slutt.

Narrativ teori belyser som vi ser fortellingens bidrag til konstruksjonen av selvet, samtidig som den åpner opp for muligheten til å få innsikt i dialektikken mellom idem- og ipseperspektivet i identitetsproblematikken. I denne oppgaven vil derfor diskursens interne fortellinger være i fokus. Disse fortellingene skal være utgangspunktet for belysningen av guttungens identitet og jeg vil bruke Ricoeurs mimesis- og idem-/ipsesteori i tilnærmingen.

3. Nærlesing

Den følgende nærlesingen utgjør brorparten av den litterære analysen og det er analysene og funnene her som danner utgangspunktet for det videre arbeidet med å belyse guttungens identitet ved hjelp av mimesis- og idem/ipseteori. Jeg innleder nærlesingen med å gi et kort handlingsreferat fra *Blodmeridianen*, for deretter å strukturere kapitlet etter sekvenser i romanen jeg mener er til støtte i belysningen av guttungens karakter og identitet.

⁵³ Uggla s. 446, Ricoeur fra «*Life in Quest of Narrative*, s. 20

⁵⁴ *ibid.*, s. 447

3.1 Handlingsreferat

Bokas handling utspiller seg i årene rundt 1850 og finner sted i grenseområdene mellom USA og Mexico. Vi møter guttungen helt i starten av romanen og på tross av at det er lange passasjer hvor han ikke nevnes overhodet, er det han som framstår som romanens hovedperson. Vi møter ham først som 14åring og får vite at han kommer fra en slekt av tømmerhuggere og vannbærere, men at faren hans som nå er alkoholisert, en gang var lærer. På tross av dette, kan guttungen hverken lese eller skrive. Vi får et bilde av ham som blek, tynn og skitten. Guttungens fødsel forårsaket morens død og han får heller aldri vite hennes navn. Han har en søster, men om henne avsløres ingenting og når guttungen nå som 14åring rømmer hjemmefra, nevnes hverken far eller søster igjen i romanen.

Romanens første side gir oss altså et lite innblikk i guttungens bakgrunn og vi får i tillegg vite at han har «*a taste of mindless violence*», men utover dette får vi sjelden eller aldri innblikk i guttens tanker og følelser.⁵⁵ Han viser seg imidlertid å ha et talent for å slåss og for å overleve og han rekrutteres snart til kaptein Whites hær, hvis mandat er å jage indianere vekk fra det sørlige Texas. De hvite settlerne trenger områdene. Kompaniet hans angripes dog av indianere og utraderes på bestialsk vis. Men guttungen overlever og kommer snart i kontakt med en langt mer skruppelløs gjeng; Glantonbanden. Levebrødet til denne flokken er å hjelpe meksikanske myndigheter med å jage indianere vekk fra territoriet. Kvitteringen for utført jobb og garantien for utbetalt lønn, er en indianerskalp. Volden kjenner dog ingen grenser og etter hvert ser Glantongjengen mellom fingrene på om skalpen tilhører en indianer eller ei, så lenge den kan veksles inn i klingende mynt.

Handlingen gjennomsyres av grufulle voldshandlinger og disse har sin inkarnasjon i dommer Holden; Glantonbandens ubestridte intellektuelle og voldelige autoritet. Han holder øye med guttungen i hele hans «karriere» og vi får vite at dommeren både gjenkjenner noe i guttungen og at han har forventninger til ham. Guttungen er ingen helt i romanen, men blir likevel dommerens utfordrer og motsetning og viser seg da også å være en skuffelse for dommeren.⁵⁶ Glantonbanden møter etterhvert sitt endelikt ved et ferjeleie de brutalt har tatt kontroll over. Her har de i ukesvis ranet, voldtatt og drept passasjerer som skulle over elva, inntil de selv blir utsatt for et voldsomt bakholdsangrep. To av de overlevende er dommer Holden og guttungen. Guttungen havner til slutt i fengsel og får skylden for massakren, og av dommeren, også for Glantongjengens undergang. Guttungen greier imidlertid å bestikke seg ut av kasjotten og i

⁵⁵ *Blood Meridian* s. 3,

⁵⁶ *Blodmeridianen*, heretter BM, s. 328

årene som følger lever han av ulike strøjobber og livet som utøver av meningsløs vold synes å være over.

Mot slutten av romanen møter vi igjen guttungen, nå omtalt som «mannen». Han er 45 år og støter tilsynelatende tilfeldig borti dommeren igjen. De har en prat og det hele ender med at dommeren så vidt vi vet, dreper guttungen, nå mannen. Dommeren danser i ekstase etter (trolig) å ha tatt guttungen av dage.

Dette er en grov skisse av romanens handlingsforløp, som for øvrig preges av et svakt plott og en tilsvarende vag protagonist. To viktige momenter ved teksten må imidlertid nevnes: Boka innledes med tre epigrammer som alle antyder at ondskapen er noe grunnleggende og noe vesentlig ved mennesket, noe som alltid har vært der.⁵⁷ Mer mystisk er dog bokas epilog der vi møter en mann som lager hull i bakken med et underlig redskap. Han beveger seg langsomt over en slette og slår også ild i disse hullene i steingrunnen etter seg. Bak ham vandrer beinsankere og «de som ikke sanker bein». Denne underfundige epilogen, sammen med bokas arkaiske, myndige språk, understøtter tanken om at Blodmeridianens voldelige univers rommer gåter hvis svar er vanskelig tilgjengelig.

Og som nevnt i innledningen; romanens protagonist framstår også med en gåtefull og vanskelig tilgjengelig identitet. I det følgende har jeg løftet fram episoder der vi faktisk får et innblikk i hans karakter og som kan være til hjelp i belysningen av hans identitet.

3.2.1 «Se barnet»

Romanens første kapittel starter nettopp med denne setningen: «*See the child*».⁵⁸ Her settes tonen for romanen; den autorale fortelleren står utenfor handlingen, og vi som lesere plasseres som passive betraktere av dette barnet. Fortelleren står ikke bare utenfor, men også over handlingen og vi aksepterer det som sies takket være fortellerens narrative autoritet.⁵⁹ Og her altså: se dette barnet som ligger foran oss. Flere har påpekt parallellen til det bibelske «*Ecce Homo*» der Pilatus fører Jesus fram for mobben med håp om å få vist dem at han ikke finner Jesus skyldig.⁶⁰ Jeg vil drøfte denne parallellen senere, men nevner det innledningsvis for å vise at allerede bokens første setning kan gi oss en mulig innfallsvinkel når guttungens identitet skal belyses.

Jeg vil i det følgende ta for meg noen av de faktiske karakteriseringer som gis dette barnet på romanens første sider. Lothe påpeker at det er gjennom karakteriseringer at personer i en tekst

⁵⁷ To sitater fra hhv Paul Valéry og Jacob Böhme og et avisnotat fra «The Yuma Daily Sun»

⁵⁸ BM, s 3 eng. utgave

⁵⁹ Begrep hentet fra Lothe 1994, s. 35

⁶⁰ Fra Joh. 19. 5, drøftet bl.a. av Ole R. Sunde, Vinduet no 3 2010

blir introduserte, utformet og utviklet og han gjør et skille mellom en direkte definisjon og en indirekte presentasjon av personen.⁶¹

Den direkte definisjonen av barnet vi møter i starten, innebærer bruk av adjektiv som beskriver ham utseendemessig:

Han er blek og tynn, i en tynn og fillete linskjorte.⁶²

Vi skjønner at han er fra fattige kår og dette bildet forsterkes ytterligere gjennom beskrivelsen av en uvasket gutt som verken kan lese eller skrive. Det at han ikke kan lese og skrive, på tross av at faren hans har vært skolelærer, gir oss et bilde av et neglisjert barn.

Lothe skiver at en direkte definisjon av en person i en tekst også innebærer å gi navn og at et personnavn kan være karakteriserende. Guttungen i Blodmeridianen gis aldri dette navnet.

Han forblir «guttungen» gjennom store deler av teksten, før vi til slutt møter ham som

«mannen». Enkelte omtaler av og avhandlinger om Blodmeridianen bruker feilaktig stor forbokstav (the Kid/Guttungen) om personen.⁶³ Ved å gi ham et egennavn som forfatteren

ikke har gitt ham, kan disse leserne ha skjelt til den klassiske westernsjangeren der The Kid framstår som en aktiv og selvbevisst protagonist. Så er ikke tilfelle med denne guttungen.

Den manglende navngivingen og fraværet av stor forbokstav kan tolkes i retning av at dette er en hvilken som helst guttunge og at han derfor er ubetydelig eller nettopp betydelig fordi han kan representere hvem som helst.

Guttungen rømmer hjemmefra som 14åring og den konkrete aldersangivelsen kan også ses på som en del av den direkte definisjonen av karakteren. Alderen kan kobles til oppbruddet hjemmefra; når puberteten kommer tar guttungen et aktivt, bevisst valg og forlater sitt trøstesløse hjem. Denne resolute handlingen som 14åring kan tyde på en handlekraftig og selvstendig ung mann og vi får forventninger om at han her starter en reise der vi vil se mer til denne typen aktivitet og selvstendighet.

Den direkte definisjonen av personen spiller altså sammen med ulike indirekte presentasjoner når en fiktiv person skal introduseres som en troverdig karakter. Lothe viser her til at trekkene ved personligheten ikke pekes på direkte, men at vi etablerer et bilde av karakteren gjennom dennes handlinger, tale, ytre kjennetegn og ikke minst gjennom miljøet handlingen utspiller

⁶¹ Lothe 1994, s. 94-95

⁶² BM, s. 7

⁶³ F.eks. Karlsen 2004

seg i.⁶⁴ Så der alder er en personindikator som gir en direkte definisjon, vil det å rømme hjemmefra kunne fungere som en eksemplifisering av trekk ved guttungen person. Et trekk ved guttungen presenteres som en direkte definisjon også på diskursens første side:

(Han)... er allerede i ferd med å utvikle en draging mot skruppelløs vold.⁶⁵

Igjen er det den autorale fortelleren som konstaterer dette. Vi får ikke innsikt i hendelser i barndomshjemmet som eksemplifiserer dette, men den narrative autoriteten gir oss ingen grunn til å tvile på dette karaktertrekket. Og ett år etter at han har rømt hjemmefra, er han da også involvert i gjentatte slagsmål og vi leser at

... om kvelden kommer han ned lik et fabeldyr for å slåss med sjømennene.⁶⁶

Dette kan leses som ikke bare én kveld, men mange kvelder. Nå er han 15 år og vi får ytterligere beskrivelser av ytre kjennetegn ved guttungen:

Han er ikke stor men har grove hånledd, store never. Han er smal over skuldrene. Barneansiktet er forbausende intakt under arrene, blikket forunderlig uskyldig.⁶⁷

Disse arrene kan ha kommet fra tidligere år, men det er naturlig å tolke dem som spor etter de utallige basketakene han har oppsøkt etter at han dro hjemmefra. Slåssing som en repeterende handling i guttungen hverdag forsterker den tidlige påstanden om at han har en draging mot vold. På samme tid tegnes det et bilde av en guttunge med et barneansikt med et uskyldig blikk. Og selv den autorale fortelleren er både forbauset og forundret over dette. Forbauset over at arrene ikke har gitt ham et mer hardbarket ansikt og over at uskylden i øynene er bevart? Det må altså ha vært en uskyld til stede en gang i denne guttungen og sporene etter denne uskylden ses både i ansikt og i blikk.

Lothe understreker videre talens betydning som karakteriserende ved en person. Den kan være uttrykt både gjennom dialog og tanker, og innholdet, så vel som formen kan gi oss holdbare personindikatorer.⁶⁸ Vi hører ikke guttungen snakke i romanens to innledende sider. På tross

⁶⁴ Lothe 1994, s. 95-97

⁶⁵ BM, s. 7

⁶⁶ BM, s. 8

⁶⁷ BM, s. 8

⁶⁸ Lothe 1994, s. 96

av flukt og slåsskamper, lidelse og vold, får vi ikke høre ham henvende seg til noen eller sette ord på tanker og det etableres et inntrykk av en fâmælt person. Dette inntrykket opprettholdes for øvrig gjennom hele romanen, men vi får likevel et sjeldent snev av hva han *føler* i diskursens innledning. Han sloss med folk fra alle land og vi leser:

Menn fra land så fjerne og fremmedartede at han føler det som om selve menneskeheten er godtgjort når han står over dem der de ligger blødende på jordgulvet.⁶⁹

Igjen er det fortelleren som gjør at vi aksepterer at dette er en reell følelse hos guttungen, samtidig som dette er et svært sjeldent innblikk i guttungens indre.

3.2.2 «Du har et skjørt punkt i hjertet ditt»

I de beskrivelsene av guttungen og barndomshjemmet som vi møter på romanens første side, presenteres vi også for følgende betraktning om ham:

All historie er til stede i det ansiktet, barnet som mannens far.⁷⁰

Uttrykket «*the child the father of the man*» har McCarthy hentet fra et dikt av Wordsworth der den voksne mannen reflekterer over den gleden han følte som barn når han betraktet regnbuen og at han ønsker å dø hvis den gleden forsvinner når han blir voksen.⁷¹ Regnbuen ble gitt som et håpefullt symbol fra Gud til mennesket og allusjonene til Wordsworths dikt tvinger fram spørsmål om det finnes håp for dette voldelige, men likevel uskyldige barnet? Finnes det håp og glimt av lyspunkt i den verden som guttungen beveger seg inn i? Han betrakter sin egen far; full og strippet for verdighet og han rømmer hjemmefra som om han vil prøve å kvitte seg med minnet om opphavet sitt.⁷² Rømlingen har altså med seg både vold og uskyld i bagasjen, men hva slags type uskyld er det han bringer med seg ut i den verden av hardt landskap, grusomme massakrer og fravær av varme som venter på ham? Jeg vil i det følgende se nærmere på handlinger guttungen gjør som kan tolkes som tegn på godhet i en verden preget av håpløshet.

⁶⁹ BM s. 8 *godtgjort* er oversatt fra *vindicated*, fritatt fra skyld eller rettferdiggjort, mer dekkende enn *godtgjort*?

⁷⁰ BM, s. 7

⁷¹ Fra «My Hearts leaps up when I behold», Poems in two Volumes, Wordsworth, 1807

⁷² Amy Hungerford, Yaleforelesn., drøfter dette og ser paralleller med Ham som ser sin far, Noah, naken

Lothe skriver at ulike hendelser i en diskurs kan ha ulike funksjoner og at det er flere ting som spiller inn i diskusjonen om en hendelse er viktig eller ei. Hendelsens konsekvenser for karakterene og også for plottet, kan være avgjørende for den betydning de tillegges.⁷³ Lothe refererer også til Roland Barthes distinksjon mellom kjernehendelser og katalysatorhendelser, der førstnevnte er åpen for alternative reaksjoner til hendelsen, mens katalysatorhendelsen fungerer som et supplement til denne og er mer lukket når det gjelder mulige handlingsalternativer. Guttungens flukt hjemmefra er således en av flere kjernehendelser; den setter handlingen i gang og har en avgjørende betydning for guttungen. De påfølgende katalysatorhendelsene er mange, men i jakten på hendelser som kan belyse guttungens identitet, kan de mulig gode handlingene han gjør, fungere som en innfallsvinkel. Guttungen har sammen med Sproule, et annet medlem av kaptein Whites rufsete «hær», overlevd et angrep fra comancher. Sproule har skadet armen sin kraftig og i et par dialoger mellom disse to aner vi at guttungen har evne til omsorg:

Hvor ille er armen din?⁷⁴

og litt senere spør han Sproule om han skal se på armen hans. Sproule avviser forespørselen, men viser likevel takknemlighet over å ha blitt spurt.⁷⁵ Disse to eksemplene er både vage og ikke nødvendigvis eksempler på godhet, men de representerer sjeldne innblikk i dialog der guttungen tar initiativ til samtale og der han også viser nysgjerrighet rettet mot en annen. Eksemplene trenger som nevnt ikke være uttrykk for omsorg og godhet, de kan også tolkes i den retning at guttungen skal sjekke hvorvidt hans medsammensvorne vil utgjøre en belastning i deres videre ferd sammen. Når jeg likevel trekker fram disse eksemplene som katalysatorhendelser, er det fordi de sammen med andre hendelser gir et bilde av en karakter som har i seg evnen til godhet.

I bokas midtparti forsvinner nærmest guttungen i diskursen, men det er interessant å se på hva han gjør når han først opptrer. Når vi møter ham igjen i kapittel 12, er han et fullverdig medlem av Glantonbanden og deltar i nok en massakre av en gruppe indianere. Vi får ingen beskrivelser av guttungens delaktighet i selve massakren, han stiger først fram fra sin anonyme status da et gjengmedlem, meksikaneren McGill, blir hardt skadet. McGill står på elvebredden, spiddet av en lanse:

⁷³ Lothe 1994, s. 88-89

⁷⁴ BM s. 66

⁷⁵ BM s. 66

Guttungen vasset opp av vannet og gikk mot ham og meksikaneren satte seg varsomt ned i sanden.⁷⁶

Det ser ut som om guttungen skal hjelpe meksikaneren, men Glanton roper til ham at han skal holde seg unna, for så å skyte McGill gjennom hodet. Der guttungen vil tilby hjelp, velger Glanton en rask henrettelse, så selv om guttungens handling er lite beslutsom; han argumenterer ikke mot Glanton, så viser episoden likevel en markant forskjell mellom guttungen og Glanton.

Senere i samme kapittel er det nok en episode der guttungen trer fram fra skyggen da et annet gjengmedlem, Brown, ber om hjelp til å få en pil ut av låret. Anmodningene hans blir møtt av hånflir eller taushet fra de andre i gjengen, men guttungen reiser seg og sier:

La meg prøve...⁷⁷

Han får etter mye strev dratt pilen ut og får et «*flink gutt*» tilbake fra Brown. Isolert sett er dette en god handling, men det kan også argumenteres for at denne type handlinger hos guttungen bare tilsynelatende er gode. Dette spørsmålet vil bli gjenstand for nærmere belysning senere i oppgaven, men uansett åpner handlingene utvilsomt opp for ulike moralske tolkningsmuligheter og det er interessant å lese hvordan ekspresten kommenterer det at guttungen hjalp Brown med pilen:

Idiot, sa han. Gud kommer ikke til å elske deg for alltid.⁷⁸

Og når guttungen taust snur seg og ser på ham så forsetter ekspresten:

Skjønner du ikke at han ville tatt deg med seg? Han ville ha tatt deg med, gutt. Som en brud til alteret.

Er det slik at den frafalne presten fordømmer handlingen fordi guttungen satt seg selv og dermed også banden i fare? Ekspresten fordømmer nødvendigvis ikke det gode, men det gode

⁷⁶ BM s. 159

⁷⁷ BM s. 163

⁷⁸ BM s. 164

er underordnet det altoverskyggende målet: å overleve. Gode handlinger blir derfor avvist fordi de ikke tjener dette målet og banden er en helhetlig organisme der enkeltmedlemmenes smerte og lidelse er irrelevante. På tross av dette ser også ekspresten noe av det samme som jeg som leser oppdager: det er noe spesielt med denne guttungen. Også dommeren antyder at han er beskyttet av Gud og som vi snart skal se, at han også har et skjørt punkt i hjertet sitt.

I de neste episodene jeg vil belyse, møter vi guttungen i ørkenen sammen med ekspresten Toadvine. De er i åpen konflikt med dommeren, vet at han har drept andre gjengmedlemmer og føler seg nå truet av dommeren som kommer etter dem gjennom det golve landskapet. Ekspresten er utslitt og apatisk og oppfordrer guttungen til å dra videre uten ham og ber guttungen om å redde seg selv.⁷⁹ Men guttungen gir ham heller vannflasken og de strever seg videre sammen. Igjen ser vi noe som likner på medlidenhet og omtanke hos guttungen, igjen vagt og uten at vi finner støtte for at dette er et bevisst valg som vitner om et godt sinnelag hos guttungen, men satt i sammenheng med de andre liknende handlinger han har utført, er det nærliggende å tro at det finnes en kjerne av godhet i guttungen. I en diskurs som den vi finner i Blodmeridianen blir imidlertid «godhet» et meget relativt begrep og Hungerford påpeker da også at guttungens gjerninger like godt kan ha sin årsak i manglende kunnskap og evne til å se framover.⁸⁰

De påfølgende hendelsene vil etter Lothes definisjon kunne karakteriseres som en rekke av sammenfallende kjernehendelser. Tre ganger stilles guttungen overfor muligheten til å drepe dommeren og valgene han her tar blir avgjørende for diskursens utvikling. Samtidig gir episodene oss en mulighet til å betrakte en sjeldent aktiv og handlende protagonist, akkompagnert av dommerens insisterende karakteriseringer av denne.

Scenen er fortsatt eksprestens og guttungens flukt fra dommeren og ved en ile så får guttungen dommeren i revolversiktet. Han løfter våpenet som for å skyte, men senker det rett etter og dommeren passerer dem uten at noe skjer. Ekspresten kommenterer:

En slik sjanse får du ikke igjen.⁸¹

Men guttungen svarer ikke. Ekspresten påpeker at dommeren kommer til å vente på dem ved neste vanningssted. Til dette svarer guttungen: «*La ham vente*».⁸²De diskuterer litt fram og

⁷⁹ BM s. 295

⁸⁰ Hungerford 2010, s. 94

⁸¹ BM s. 298

tilbake hva de skal gjøre, de har verken mat eller vann og det er som om det er sjansene for å overleve som er temaet. Guttungen nevner at han har fire skudd igjen, men om de skal brukes til å felle vilt eller til å forsvare seg mot dommeren, forblir et åpent spørsmål inntil dommeren igjen oppsøker dem. Han har snudd og avslører nå at han hele tiden har sett dem i det han roper mot dem:

Det er presten som har overtalt deg til dette, gutt. Jeg vet at du selv ikke ville ha gjemt deg. Jeg vet også at du ikke har hjertet til en simpel snikmorder. Jeg har passert foran pistolsiktet ditt to ganger den siste timen og jeg vil passere en tredje gang. Kan du ikke likegodt gi deg til kjenne?⁸³

I dette tilropet til guttungen kommer dommeren med en rekke karakteriseringer av guttungen: han er en som lar seg overtale, han er en som ikke gjemmer seg, han er noe annet enn en simpel forbryter. Dommeren trekker fram sider ved guttungen som skisserer en mer kompleks karakter enn det diskursen hittil har underbygget. Dommeren viser samtidig at han er overbevist om at guttungen ikke kommer til å skyte mot ham og prøver å overtale ham til å komme fram fra skjulestedet. Dommerens karakteriseringer blir enda mer detaljerte når han følger opp den innledende monologen med:

Du er ingen snikmorder,....Og heller ingen partisan. Du har et skjørt punkt i hjertet ditt. Tror du jeg ikke kunne vite det? Du alene var oppsetsig. Du alene rommet i din sjel en viss medlidenhet for hedningene.⁸⁴

Vi får ingen innsikt i guttungens reaksjoner på dommerens direkte henvendelse til ham, men vi leser at dommeren får rett: guttungen lar være å skyte mot ham også en tredje gang. Er det feighet, ubesluttsomhet eller godhet som gjør at guttungen lar være å handle mot en som opplagt er ut etter å skade ham? Eller tror han på dommerens forsikringer om at det er trygt å gi seg til kjenne og at det da er enklest å la dommeren slippe unna? Ser vi nettopp her på sitt tydeligste at guttungen er en aktør som verken har eller tar kontroll over valgene sine? Mangler han evne til å ta kontroll over situasjoner og til å ta selvstendige valg? Flere har

⁸² BM s. 298

⁸³ BM s. 299

⁸⁴ BM s. 299

hevded at McCarthy er bevisst vag når det gjelder dette spørsmålet og at romanen på langt nær gir et entydig svar på disse spørsmålene.⁸⁵

Dette «skjøre punktet» som dommeren peker på kan likevel være dette ene som skiller guttungen fra de andre. Der de andre opptre som om volden er den naturlige drivkraften bak en hver handling og der gjennomføringsevnen krever et «hardt hjerte», består guttungens hjerte av et annet materiale; det er skjørt og derfor også godt. Dette er fortsatt dommerens spottende insistering og spørsmålet blir om vi skal ha tillit til dommerens karakteriseringer. Diskusjonen om godt eller ikke godt vil følges opp senere, men at guttungen gjennom ikke å skyte faktisk gjør noe aktivt, er det viktig allerede nå å understreke. Fraværet av å handle er like fullt en aktiv handling og for denne diskursen medfører det at dommeren overlever og at det kan hevdes at det er her guttungen besejler sitt eget endelikt. Veien dit går via fengsling og nok en massakre, men vi får så, mot slutten av diskursen også høre at guttungen snakker om seg selv. Finnes det noe her som kan belyse hans karakter?

3.2.3 «Han ga seg til å snakke med en besynderlig intensitet»

Etter at guttungen og ekspresten har sluppet unna konfrontasjonen med dommeren i ørkenen, reddes de fra sult og utmattelse av noen indianere og i noen korte passasjer skildres en restituering der både folk og landskap beskrives med snev av varme og imøtekommenhet. De får mat og hvile hos indianerne og de får være i fred for spørsmål og krav og det er som om landskapet et øyeblikk også har skiftet karakter:

Den natten sov de blant dvergseder og neste morgen var det rim i gresset og de hørte vinden i det frosne gresset og de hørte fuglekvisper som fortonte seg som en besvergelse mot den triste ødemarken de hadde lagt bak seg.⁸⁶

De ytre omgivelsene som fram til nå, og også etter dette lille intermessoet, blir beskrevet utelukkende som like nådeløst og fiendtlig som diskursen selv, presenteres her i noen få avsnitt i et noe mildere lys. Lothe viser til at også topografiske omgivelser på ulike måter kan gi en indirekte presentasjon av en karakter.⁸⁷ Og her kan vi ane en mulig sammenheng mellom det lille glimtet av lys som vi kan skimte i guttungens karakter og snevet av et vakkert landskap, stilt i kontrast til «den triste ødemarken de hadde lagt bak seg». Diskursen antyder

⁸⁵ Svensson 2010, s. 21

⁸⁶ BM s. 302

⁸⁷ Lothe 1994, s. 97

samtidig at det onde er et tilbakelagt stadium, guttungen har unnsloppet både *terra damnata* og *persona damnata*. Men som det skal vise seg: diskursen er bedragersk.

Likevel er det som om noe løsner i guttungen; han ser havet for første gang, betrakter solnedgangen og en hest med føll på stranden i lyset fra denne.⁸⁸ Og på tross av de klassiske cowboyfilmallusjonene som presenteres her, er det som om havet, solen og dyrene åpner opp for en slags refleksjon hos guttungen over det som har vært.

På vei tilbake fra solnedgangscenen ved havet, går guttungen innom en kro og kort etter blir han arrestert. Mer til leserens overraskelse enn til hans egen:

Han lot til å vente på at noen skulle komme og hente ham og etter en stund kom fire soldater inn og arresterte ham.⁸⁹

Guttungen har unnsloppet ørkenen, blodige kamper og enn så lenge, dommeren. Kanskje er han nå klar til å ta sin straff for ulovlighetene han har vært delaktig i eller kanskje søker han tilflukt og ser på arresten som en måte å komme seg unna på. Som et relativt passivt medlem i Glantongjengen, lar han seg nå like passivt lede til arresten. Og når han kommer hit så leser vi for første gang at han begynner å snakke om sine opplevelser:

I cellen gav han seg til å snakke med besynderlig intensitet om ting de færreste opplever i løpet av et helt liv og vokterne sa at han hadde fått en skrue løs av bloddådene han hadde deltatt i.⁹⁰

Men dette er også alt diskursen avslører. Når guttungen først begynner å snakke, så blir det formidlet indirekte og knappst mulig og det holdes like skjult for oss hva guttungen selv føler om det han har opplevd eller hvilke detaljer han trekker fram. Like fullt så ser vi her at han har behov for å dele opplevelsene sine og den «besynderlige intensiteten» han gjør det med kan gi assosiasjoner til noe som likner en bekjennelse. Det er ting guttungen må få sagt eller delt. Og igjen: som om han vet hva som kommer, for i neste øyeblikk avlegger en smilende dommer ham et besøk. Guttungens fortelling i fengslet og samtalen mellom ham og dommeren blir gjenstand for drøfting senere, først vil jeg løfte fram den andre hendelsen der guttungen tar ordet for å fortelle om seg selv.

⁸⁸ BM s. 303-304

⁸⁹ BM s. 305

⁹⁰ BM s. 305

I løpet av noen få sider blir den nå 16årige guttungen til en mann på 28. Vi møter ham i det han rir inn i en pilegrimleir hvis medlemmer har blitt massakrert. En gammel kvinne fanger oppmerksomheten hans, hun sitter med nedslått blikk, lent mot bergveggen. Han nærmer seg henne forsiktig og snakker lavmælt til henne:

Han fortalte at han var amerikaner og at han var langt hjemmefra og at han ikke hadde noen familie og at han hadde reist mye og sett mangt og at han hadde vært i krig og måtte utstå mange gjenvordigheter.⁹¹

Han forteller videre at han vil ta henne med til et trygt sted og viser dermed nok en gang at det finnes glimt av omsorg i ham. Det at han forteller at han har familie kan indikere at han har et forhold til bakgrunnen sin, den er ikke så glemt som diskursen for øvrig har instruert oss. Han har en oppfatning av at han har vært i krig, hvilket kan tyde på at han har reflektert over formålet med voldshandlingene han har deltatt i. Han røper uvanlig mye om seg selv i denne sekvensen, men sammenliknet med tilfellet i kasjotten der vokterne fikk ta del i det han fortalte og leseren ikke, er bildet nå snudd; den gamle kvinnen som han har åpnet sitt hjerte for, viser seg å være død for lengst.

3.2.4 «Vet du ikke at jeg har elsket deg som en sønn»

Dommeren avlegger som nevnt guttungen et besøk i arresten. Dommeren avslører her for ham at han har fortalt fengselsmyndighetene at det er guttungen alene som var ansvarlig for massakren ved vadestedet. Guttungen er ikke villig til å snakke med ham, mens dommeren på sin side lokker og lirker for å få guttungen ut av skyggen og fram til sprinklene i kasjotten. Dommeren maser om å få ham nærmere i øyesyn og om å få ta på ham og utbryter:

Vet du ikke at jeg har elsket deg som en sønn?⁹²

Igjen insisterer dommeren på at det er et spesielt bånd mellom de to og at han alene vet hvem og hva guttungen er. Det avsløres likevel ikke hva det er ved guttungen som gjør at dommeren ser på ham som en sønn. Men diskursen leder oss i retning av en sønn forstått som arvtaker heller enn en sønn som overstrømmes med uforbeholden kjærlighet. Dommeren har tidligere sagt at guttungen viste seg å være en skuffelse og det er nettopp i et far-sønnforhold at

⁹¹ BM s. 315

⁹² BM s. 307

forventninger som ikke innfris kan innebære en slik følelse. Dommeren minner om at guttungen sviktet da det gjaldt som mest i ørkenen:

Men alle ble forventet å gi alt til det felles beste og én gjorde det ikke. Kan du fortelle meg hvem den ene var?⁹³

Guttungen insisterer hviskende og gjentatte ganger på at dommeren var den som sviktet. Det er vanskelig å se om dommerens ord om at han har sviktet fellesskapet, påvirker guttungen eller ei, men det at han imøtekommer beskyldningene med en lav hvisken heller enn å rope ute i forargelse, kan tyde på at dommerens anklager når inn. Og dommeren snakker igjen i motsigelse, for etter å ha erklært at han elsket guttungen som en sønn, så erkjenner han at:

Vårt fiendskap oppstod og lå og ventet allerede før vi møttes. Allikevel kunne du ha endret det hele.⁹⁴

Denne uttalelsen kan romme kimen til hvem dommeren mener guttungen er. Hvis dommeren er den personifiserte ondskap og guttungen hans protagonist, står vi igjen med guttungen som representant for det gode. Men igjen er det dommerens syn som kan tolkes dit hen og vi må stille oss spørsmålet om dommerens syn sammenfaller med det bildet diskursen tegner av guttungen. Diskursen leder eller kanskje villeder oss til å lese dommerens uttalelser som identiske med det den autorale fortelleren sier. Det neste avsnittet kan belyse dette perspektivet nærmere.

3.2.5 «... men han var intet vitne for dem»

Etter, det for guttungen ubehagelige, møtet med dommeren i fengslet, blir han overraskende sluppet fri etter å ha fortalt en av vaktene hvor han kan finne gull i ørkenen. Guttungen oppsøker en lege og får omsider operert ut pilen han har hatt i låret. I deliriets fantasiverden under operasjonen vender dommeren stadig tilbake til ham:

I denne søvnen og i annen søvn senere hen hjemsøkte dommeren ham. Hvem skulle ellers komme?⁹⁵

⁹³ BM s. 307

⁹⁴ BM s. 307

⁹⁵ BM s. 309-310

Nei, hvem skulle ellers komme? Dommeren er den personen som har vært tydeligst og vedvarende til stede i guttungenes liv. Dommerens blikk har hvilt på guttungen fra første gang de møttes og han har dermed sett guttungen slik ingen andre har gjort. Truende og ustabil, men samtidig er dommeren den som har erklært at han har elsket ham som en sønn. Gutturen har likevel hele tiden holdt distanse og trukket seg unna dommerens forsøk på å omfavne ham ytterligere, men i drømmene dukker han opp som for å vise at dommeren er ikke en man flykter fra. Dette korte innblikket i guttungenes drømmeverden kan også fungere som en nyansering av hans karakter; han gis evnen til å være bekymret eller redd, i det «hjemsoeking» gir assosiasjoner til et marerittlignende fenomen.⁹⁶ Drømmenes innhold antyder i det minste at gutturen er følelsesmessig engasjert i dommeren og derfor er det vanskelig å se at han står i mot dommerens utrettelige insistering på at han er noe annet enn de andre.

Etter operasjonen reiser gutturen videre og er sjelden lenge på samme sted. Han drives rastløst rundt og selv om han er innoim ulike typer arbeid, så blir han sjelden lenge. Hva det er som gir ham denne uroen vites ikke, men en gutturen som har brutt med røttene sine, slår trolig heller ikke ny rot så lett. Han er ikke lenger et medlem av en bande og møtes nå som et individ og diskursen gir noen innblikk i hvordan han mottas i denne rollen:

Han unngikk ikke andre menns selskap. Han ble behandlet med en viss aktelse for å ha vært med på mer i livet enn alderen hans skulle tilsi.⁹⁷

Implisitt i disse beskrivelsene ligger både det at han søker selskap hos andre og at han forteller dem han møter om noe av det han har opplevd i livet. For tredje gang i romanen leser vi at gutturen har avslørt noe om seg selv. Først i kasjotten, så for den døde kona og nå vet vi indirekte at han har fortalt ting som har avlet respekt fra andre. Synet på gutturen som en karakter som er bevisst sin historie og som ønsker å fortelle om denne, styrkes gjennom de mer eller mindre overflatiske beskrivelsene av disse møtene.

Guttungen møtes altså med aktelse og samtidig introduseres han nå med en artefakt som gir ytterligere hold til respekten han møtes med:

⁹⁶ I originaltekst brukes verbet «visit» som har et nøytralt innhold og den norske oversettelsen er derfor mye mer ladet. En dommer som kommer på «besøk» opptre som mindre truende enn en som bedriver «hjemsoek».

⁹⁷ BM s. 312

Han hadde funnet en bibel i en gruveleir og denne boken bar han med seg skjønt han ikke kunne tyde ett ord i den. I sine mørke og nøkterne klær ble han av noen tatt for å være en slags prest men han var intet vitne for dem, hverken hva angikk det nærværende eller det fremtidige, han minst av alle.⁹⁸

Hva skal analfabeten med en bibel? Ikke en hvilken som helst bok og det at han tar den med seg og lar andre se at han har den, tyder på at han vet hvilken autoritet bibelen er. Han har hørt dommeren og andre fra Glantongjengen fortelle om noe av innholdet i boka, men kanskje representerer den også et vagt minne fra barndommen? Faren, den fordrukne skolelæreren var trolig kjent med tekstene. Har han latt noe herfra falle for sønnens ører? Boka kan tolkes som et symbol på *noe* for guttungen og kanskje nettopp fordi han ikke kan lese, så gir den ham en autoritet og trygghet han ikke ellers kan gjøre krav på. Det at han nå bærer Bibelen med seg kan også tolkes som at noe i guttungen har forandret seg, at han nå har nådd nye høyder når det gjelder evne til refleksjon og derfor på et vis har gjennomgått en modningsprosess.

Men hvis vi ser nærmere på hva nevnte utdrag sier, så er det en konflikt mellom hva de som møter guttungen oppfatter; «*han ble tatt for å være en slags prest*», og fortellerens insisterende «*men han var intet vitne for dem*». Den autorale fortelleren instruerer oss i at de som møter guttungen tar feil i sine oppfatninger av ham og at det riktige er at guttungen aldri har vært eller kommer til å bli et vitne for dem. Klesdrakt og bibel er ikke ytre kjennetegn på en karakter som bærer en spesiell visdom og han har derfor heller ingenting å fortelle dem. Et annet perspektiv ved dette utdraget er at fortellerens tone sammenfaller med den tonen dommeren har brukt gjennom hele diskursen og det er vanskelig å skille dem fra hverandre. Autoriteten de taler med er den samme her, samtidig som de i dette utsnittet motsier hverandre. Dommeren peker guttungen ut som den ene som har et skjørt punkt i hjertet sitt, som er bygget av et annet materiale enn andre mennesker og som implisitt sitter med en annen type kunnskap. Men narrativen understreker det motsatte; guttungen, minst av alle, er ikke den han kan se ut som om han er.

Når guttungens identitet skal belyses vil det være viktig å skjele til nettopp denne motsetningen mellom hva dommeren insisterer på og hva diskursen for øvrig legger ut av karakteriserende brikker. Dette vil bli gjenstand for nærmere drøfting i analysedelen.

⁹⁸ BM s. 312

3.2.6 «Du ville ikke ha overlevd uansett»

I bokas siste kapittel møter vi guttungen, nå omtalt som mannen, som 45åring. Årene har gått uten at vi gis detaljert innsikt i hva han har bedrevet. Det at han nå omtales som «mann» kan implisere at det har skjedd en modning, men like gjerne være en naturlig beskrivelse av en middelaldrende person. «Guttungen» er uansett ikke lenger en passende karakteristikk av ham, men i neste passasje opplever han noe som kan ses på som et møte med seg selv som ung.

Mannen treffer på noen guttunger som er en del av et følge med beinsankere. Beinsankerne reiser gjennom ørkenen, samler bisonkjeletter og stabler disse i store hauger på vognene sine. Guttungene som er i 14-15års alderen, er nysgjerrige og pågående i møtet med mannen.

Mannen møter tiradene av spørsmål med sedvanlig knapphet, samtidig som han viser en viss nysgjerrighet på dem der de sitter sammen rundt bålet. Når de forteller om slåsskamper de har sett så spør han: «*Og faenskap er noe dere liker?*»⁹⁹ Undres han over om disse guttungene har i seg den samme tiltrekningen mot vold som han selv hadde da han var i den alderen? Dette enkle spørsmålet kan antyde en evne til refleksjon rundt den volden han i sine yngre år deltok i. Først nå som mann, spør han om vold er noe det går an å like. I den grad diskursen tangerer en bildungsroman, så kan det argumenteres for at det skjer i og med dette lille spørsmålet. Det har skjedd en modning hos guttungen, nå mannen. Han har nå ervervet evnen til å stille seg selv, og guttene han møter, spørsmålet om «faenskapen» er noe det er naturlig å like.

Guttungene stiller spørsmål om halskjedet av indianerører som mannen bærer rundt halsen og særlig én av dem, Elrod, finner det vanskelig å tro på hva mannen forteller om kjedet og hvordan han har anskaffet det. Han viser dette ved å være spottende eplekjekk:

Elrod så på de andre og gliste. Apacher, sa han. Jeg skal vedde på at de apachene var noen jævla bondeknøler, noen som vedder imot?¹⁰⁰

Elrod lar sin skepsis til mannen skinne gjennom og svarer heller ikke da mannen spør ham hvor gammel han er. De andre skjønner at provokasjonene hans er risikable og prøver å få ham til å være stille. Samtidig får vi vite at Elrod er femten år. Mannen repliserer denne opplysningen med et:

⁹⁹ BM s. 320

¹⁰⁰ BM s. 322

Jeg var femten år gammel da jeg ble skutt første gang.¹⁰¹

Også denne uttalelsen kan tolkes som at møtet med disse jyplingene får mannen til å tenke tilbake på seg selv i den alderen. Det er nettopp her, mot slutten av diskursen, at vi møter ham som en karakter som stiller spørsmål til andre. Fortsatt tilknapet, men med en nysgjerrighet og undring som like gjerne kan være rettet innover mot ham selv.

Elrod spør så om mannen har tenkt til å skyte ham, hvilket blir besvart med et:

Jeg har tenkt å prøve å unngå det.¹⁰²

Femtenåringen skjønner altså at han leker med ilden, men før kompisene hans omsider greier å få ham bort fra situasjonen, lirer han av seg et:

Jeg skjønte hva du var for en med en gang jeg så deg.¹⁰³

Dette har mannen hørt før. Også dommeren insisterte på å gjenkjenne ham, på å vite noe om ham som han ikke var klar over selv. Elrod påpeker noe liknende, uten dommerens autoritet, men med samme spottende påståelighet. Mannen forholder seg fortsatt rolig, men vi aner en dirrende harme gjennom hans «*Det er best du går nå*» henvendt til Elrod.¹⁰⁴ Diskursen antyder at flere ord blir vekslet mellom dem, men vi får ikke innsikt i hva, opptrinnet ender dog foreløpig med at mannen har blitt ytterligere provosert og sier nå henvendt til de andre guttungene:

Hold ham unna meg, sa han. Ser jeg ham her igjen skyter jeg ham.¹⁰⁵

En direkte trussel fra mannen. Men også en av de sjeldne gangene der karakteren gir uttrykk for selvinnsikt: refleksjonen over årsak-virkning har ikke tidligere vært uttrykt i diskursen og igjen en enkel setning som kan tas til inntekt for at det har skjedd en modning hos ham. Han kjenner seg selv såpass nå, at han vet grensen for hva han tåler av spotting nå er nådd. Men hvorfor tåler han mindre fra denne guttungen enn han gjorde fra dommeren?

¹⁰¹ BM s. 322

¹⁰² BM s. 322

¹⁰³ BM s. 322

¹⁰⁴ BM s. 322

¹⁰⁵ BM s. 323

Elrod kommer tilbake i grålysningen, med en rifle i hånden. Han roper mot mannen som har sovnet et stykke unna leirbålet: «*Jeg visste du kom til å gjemme deg...*»¹⁰⁶ Igjen denne skråsikkerheten fra femtenåringen. Mannen gir seg til kjenne, Elrod skyter mot ham, men mannen er raskere og guttungen faller død om. Mannen kommenterer ut i mørket eller til den døde kroppen: «*Du ville ikke ha overlevd uansett...*»¹⁰⁷ Igjen et snev av innblikk i mannens tanker. Han drepte riktignok i selvforsvar, men det er interessant å sette dette drapet opp mot episodene i ørkenen i hans ungdom der han sto stilt overfor den langt mer truende dommeren, men der han valgte å ikke handle. Føltet trusselen mer reell denne gangen? I uttalelsen om at han ikke ville overlevd uansett kan det også skimtes en rettferdiggjøring overfor seg selv; han drepte Elrod med en begrunnelse om at dette lå ham i vente uansett. Der han selv overlevde ved å være passiv, stilltiende og tilbaketrukket, ser han i Elrods pågåenhet en sikker billett til en kort livsreise.

Av alle de nedslaktingene mannen har vært delaktig i, er dette drapet det eneste som blir skildret med en direkte tilknytning til karakteren. Her er han i høyeste grad aktiv og ikke bare en passiv deltaker. Handlingen er tilsynelatende personlig motivert, samtidig som den skiller seg ut fra de andre voldsepisodene ved fraværet av blodige detaljer. Der teksten ellers er gjerrig med innsikt i guttungens, nå mannens, indre verden, kan episoden med gutteflokkens næringsen til tanken om en karakter som faktisk har et tanke- og følelsesliv.

3.2.7 «Den siste av de sanne»

Etter episoden med Elrod i ørkenen, rir mannen inn i nærmeste by, finner en bar og ser seg en siste gang tilbake på gaten før han går inn og bestiller en whiskey. Vi aner at noe nærmere seg slutten og i det glasset er tømt, oppdager han at dommeren betrakter ham.¹⁰⁸ De har ikke sett hverandre siden guttungen var 16 år. Akkurat som ved det første møtet deres, så er det dommeren som oppdager guttungen, nå mannen, først. Dommeren som betrakter, understreker hans autoritet, den som blir betraktet sitter med usikkerheten om hva betrakteren har sett. Både det at mannen så seg tilbake på gaten en siste gang før han gikk inn, deretter resolutt tømmer drinken sin, oppdager dommerens øyne på seg og så tømmer en ny drink, kan tolkes dit hen at han er klar over at en konfrontasjon og en fatal slutt er uunngåelig og kanskje til og med villet.

¹⁰⁶ BM s. 323

¹⁰⁷ BM s. 323

¹⁰⁸ BM s. 325

Dommeren og mannen blir tilskuere til et opptrinn som ender med at lokalets dansende bjørn blir skutt og da henvender dommeren seg til mannen med ordene:

Tror du alt er slutt nå, sønn?¹⁰⁹

Mannen svarer ikke og dommeren smiler og fortsetter:

Den siste av de sanne. Den siste av de sanne. Jeg vil tro alle har gått under nå bortsett fra du og jeg. Tror ikke du også?¹¹⁰

Mannen forsøker å overse dommeren og svarer ikke på spørsmålene, men erklærer kort at han må gå.¹¹¹ Dommeren virker krenket og prøver å få mannen til å drikke med ham. Dette mislykkes også. Så sier dommeren:

Har du alltid tenkt slik, ..., at om du ikke sier noe vil du ikke bli gjenkjent?¹¹²

På dette reagerer mannen og svarer ham: «*Du så meg*». Dommeren følger ikke opp dette, men fortsetter:

Jeg gjenkjente deg første gang jeg så deg men jeg må si du var en skuffelse for meg. Den gang som nå. Allikevel er du her hos meg til slutt.¹¹³

Her ser vi omrisset av en fortelling om guttungen, konstruert av dommeren. Og nettopp dette utdraget vil jeg komme nærmere tilbake til. Men så langt: Mannen benekter at han er hos dommeren og at han har lett etter ham; han har bare kommet til baren for å more seg. Han argumenterer gjennom dette for sin egen selvstendighet og frie vilje og nekter igjen å underkaste seg dommerens standhaftige forsøk på å plassere ham i sitt bilde. «*Alle trenger ikke å ha en grunn for å være et sted*», insisterer mannen.¹¹⁴ Dommeren gir ham rett i dette, men erklærer samtidig at

¹⁰⁹ BM s. 327

¹¹⁰ BM s. 327

¹¹¹ BM s. 328

¹¹² BM s. 328

¹¹³ BM s. 328

¹¹⁴ BM s. 329

... alle tings orden kan ikke settes til side på grunn av deres likegyldighet.

Dommeren forfekter en tro på skjebnen og hevder derfor at det ikke er tilfeldig at de to nå møtes igjen på denne baren.

Etter denne ordvekslingen har dommeren en monolog om dansen de ser på. Dansen som begivenhet gjøres imidlertid fort til et bilde på alle typer begivenheter:

For en hver begivenhet gjelder det at alles erfaring ikke er hver enkeltes erfaring og slett ikke summen av disse erfaringene og ingen her kan egentlig forstå årsaken til sin tilstedeværelse ettersom han ikke engang kan vite hva begivenheten består i.¹¹⁵

Dommeren prøver å engasjere mannen med snakk om at ingen vet sin rolle i en begivenhet, i en seremoni eller et ritual og insisterer:

Du av alle er ikke fremmed for den følelsen, tomheten og fortvilelsen. Det er jo den vi tar til våpen mot, ikke sant? Er ikke blodet det herdende virkestoffet i mørtelen som binder?¹¹⁶

Nok en gang hevder dommeren å vite mer om mannen enn han selv vet om seg selv. Han påstår å vite noe om følelseslivet hans og at han vet at han har kjent på både tomhet og fortvilelse. Men skal leseren ta dommerens karakteriseringer for god fisk? Hvor finner han belegg for å hevde at det er slik det forholder seg for guttungen, nå mannen? Mannen avfeier dommeren med at han ikke liker galskap. Og det overlates til leseren å feste lit til dommerens karakteriseringer eller til å anerkjenne mannens avfeieing av disse. Dommeren har gjennom hele diskursen absolutt fremstått som gal, men at han samtidig har innsikt i de mest kompliserte temaer, er hevet over tvil. Uansett hindrer ikke mannens manglende engasjement dommeren i videre enetale:

En mann søker sin skjebne og ingen annen... Enten han vil eller ikke. Kunne man få innsyn i sin egen skjebne og derfor stikke ut en annen kurs ville man allikevel stå overfor den samme bestemmelsen på samme angitte tidspunkt, for hver manns skjebne er like stor som verden han har tilhold i og rommer også alle motsetninger. Denne

¹¹⁵ BM s. 329

¹¹⁶ BM s. 330

ørkenen som så mange har gått til grunne i er endeløs og fordrer stort mot men den er også tom når det kommer til stykket.¹¹⁷

Mannen insisterer stadig på at dommerens tale er galskap og tviholder på at det er tilfeldig at de befinner seg på samme sted og avfeier dommeren igjen med et: «*Du er ingenting*».¹¹⁸ På originalspråket lyder benektelsen enda mer markant i det den uttrykkes i en dobbel negasjon: «*You aint nothing*».¹¹⁹ Samtidig som mannen prøver å overbevise seg selv, heller enn dommeren kanskje, om at dommeren ikke er verdt å låne øre til, så aner vi at han vet at han er i dommerens makt. De gjentatte benektelsene hans av dommerens påstander framstår som matte og viljesvake. Han gjentar dem mer som en trøst til seg selv enn som forsøk på å stå opp mot dommeren. I deres siste ordveksling sier dommeren at det bare er plass til et eneste dyr på scenen og at

Alle andre er dømt til en natt som er evig og navnløs.¹²⁰

Mannen forlater deretter dommeren, treffer en prostituert, ser seg nok en gang tilbake, «*kikket enda en gang på stjernenes tause baner...*» og skal så bare møte dommeren en siste gang; i nattemørket på latrinen bak saloonen. Dommeren naken og smilende der inne. Mannen omfavnes av ham og det neste vi leser er at andre som skal gjøre et ærend der ute, møtes av et fryktelig syn. Leseren ledes til å tro at dommeren på brutalt vis har drept guttungen, nå mannen.

Den hele tiden ulmende og noen ganger uttalte konflikten mellom guttungen og dommeren kulminerer altså nå i diskursens sluttscener. Heller ikke som voksen flykter han fra dommerens favntak, men overgir seg tvert i mot til det uunngåelige. All vaklende motstand, vag opposisjon og svak resiliens, synes å ha vært forgjeves og dommeren står igjen som den eneste på scenen.

3.3 Funn i nærlesningen

Så langt i nærlesingen har jeg belyst de faktiske karakteristikker som blir gitt av guttungen og funnet at han det er noe ved ham som gjør at han skiller seg fra de andre. Videre har jeg sett på dommerens spesifikke forventninger til eller oppfatning av guttungen, samt trukket fram

¹¹⁷ BM s. 331

¹¹⁸ BM s. 332

¹¹⁹ *Blood Meridian* s, 345

¹²⁰ BM s. 332

episoder der guttungen kommer med uttalelser der han motsier dommerens insisteringer. Jeg har funnet at diskursen peker på en identitet preget av både uskyld og vold og jeg har også funnet at det skjer en modning hos guttungen gjennom de årene vi følger ham. Videre har nærlesingen avdekket at guttungen har hatt et behov for å fortelle om seg selv og på tilsvarende måte har dommeren oppsummert sitt syn på guttungen i fortellingens struktur. I den videre analysen vil jeg rette søkelyset på disse fortellingene og bruke dem som innfallsvinkel i belysningen av guttungens identitet. Jeg har også funnet handlinger der guttungen trer fram og befester inntrykket av at han er noe annet. Derfor vil også disse handlingene bli gjenstand for nærmere undersøkelser.

3.3.1 Guttungens fortelling om seg selv

Som beskrevet foran, så er det tre anledninger i diskursen der guttungen forteller om seg selv. Den første gangen er i arresten der han snakker «*med besynderlig intensitet om ting de færreste opplever i løpet av et helt liv*». ¹²¹ Å si at han her forteller om seg selv, blir dog upresist, da det er hendelsene han har vært med på som er tema og han snakker om dem heller enn å fortelle om seg selv. Omgivelsene tatt i betraktning; han sitter i kasjotten, han er ikke overrasket over å ha blitt tatt til fange og han er klar over mulige fatale konsekvenser av misgjerningene han har tatt del i: den intense snakkingen hans kan minne om en bekjennelse. Tilhørerne sier at han har «*en skrue løs*» og denne beskrivelsen kan bygge på den nærmest deliriske måten guttungen snakker på, som om han har det travelt med å få lettet hjertet sitt for opplevelsene han har vært med på. Like gjerne kan det være volden han beskriver som gjør at tilhørerne avfeier ham som gal; det han beskriver er for grotesk og meningsløst til at det kan ha rot i virkeligheten. Samtidig årsaksforklarer guttungens voktere galskapen hans med at det er «*bloddådene*» han har tatt del i som har gjort ham slik.

Heller enn å avsløre hvordan guttungen ser på seg selv, så kan dette intense vitnemålet i fengslet avdekke et behov for å fortelle om handlingene og dermed indirekte si noe om seg selv. «Se, dette har jeg gjort», nærmest maser han og som om det ligger en forventning der om at tilhørerne kan hjelpe ham med å si hva eller hvem disse handlingene gjør ham til. De avfeier ham som sagt som gal og guttungen har kanskje ikke oppnådd noe som helst, annet enn nettopp det å få fortelle.

Noe liknende kan sies å være utfallet av den andre episoden der guttungen forteller om seg selv. Dette skjer altså flere år senere og han har blitt en voksen mann. Han støter på den gamle

¹²¹ BM s. 305

kona, sittende i ørkenen og han begir seg umiddelbart ut på en beretning om seg selv. I dette tilfellet er han mye mer personlig og avslører samtidig noe om hvordan han ser på seg selv. Vi husker at:

Han fortalte at han var amerikaner og at han var langt hjemmefra og at han ikke hadde noe familie og at han hadde reist mye og sett mangt og at han hadde vært i krig og måtte utstå mange gjenvordigheter.¹²²

Selv om han nå snakker lavmælt til kvinnen som viser seg å være død, så kan intensiteten i framstillingen hans, minne om den i kasjotten, men i denne sekvensen kan det i tillegg ses spor av en jeg-fortelling. Nasjonalitet, tanken om et hjemsted, manglende familietilhørighet, et liv på reise, synsinntrykk som har slått rot, en definering av voldshandlingene som «krig» og en oppfatning av at han har holdt ut store prøvelser, utgjør til sammen ingredienser i en mulig jeg-fortelling. Det er disse bestanddelene han her kaster ut, som vil bli gjenstand for nærmere belysning i analysen.

Nærlesingen løftet også fram et tredje tilfelle der vi indirekte får vite at guttungen har fortalt noe om seg selv til dem han møter:

Han unngikk ikke andre menns selskap. Han ble behandlet med en viss aktelse for å ha vært med på mer i livet enn alderen hans skulle tilsi.¹²³

Utdraget impliserer at han både har søkt sosialt samvær og har hatt et behov for å fortelle om opplevelsene sine. Han har videre fortalt dette med slik troverdighet at det har avlet respekt fra tilhørerne. Og igjen: den ellers så lite meddelsomme guttungen har noe på hjertet; fortellingen om det han har opplevd må ut. Er det samtidig fortellingen om seg selv han prøver å få orden på?

De refererte episodene kan altså leses som konkrete eksempler på guttungens forsøk på eller ønske om å si noe om seg selv. Nærlesingen har avdekket andre tilfeller der guttungens jeg-fortelling kan belyses: i konfrontasjonene med dommeren og i hans insistering på hvem guttungen er, vokser det fram et bilde av en guttunge som kanskje er usikker på hvem eller hva han er, men som er mer eller mindre innbitt sikker på hva han ikke er.

¹²² BM s. 315

¹²³ BM s. 312

Konfrontasjonene har vært mange og av ulik art: Fysiske, som under scenen i ørkenen der guttungen får tre sjanser til å skyte dommeren, men mot eller vilje svikter og dommeren slipper triumferende unna. Triumferende fordi han igjen fikk rett i at guttungen ikke ville greie å handle. De verbale kampene har vært hyppigere og det er typisk dommerens skråsikkerhet om hvilket materiale guttungen er bygget av, som har vært gjenstand for konflikt mellom de to. Nærlesingen har avdekket flere av disse, men jeg vil her i analysen poengtere tre av de karakteriseringene som dommeren gir guttungen.

Den ene episoden er der hvor dommeren prøver å overtale guttungen til ikke å skyte ham. Han henspiller på at guttungen har et «*..skjørt punkt i hjertet..*» og at han vet at han har «*medlidenhet for hedningene*». Dette kan leses som at dommeren vet at det er noe annerledes i guttungen og bruker dette i argumentasjonen mot ham. Skjøre hjerter og medlidenhet er ikke egenskaper som passer på romanenes øvrige klientell. Nærlesingen har trukket fram episoder som kan antyde at denne annerledesheten har en substans av godhet i seg og at det er det som gjør at guttungen skiller seg ut. Dommeren framstår som en like lunefull som gåtefull allviter, men karakteriseringene han serverer guttungen i løpet av denne episoden, finner kanskje gjenklang hos guttungen; han lar være å skyte dommeren. Hvor vidt dommeren her bekrefter, oppriktig eller ei, guttungens syn på seg selv vil bli gjenstand for nærmere undersøkelser senere i analysen.

Den andre episoden jeg her vil løfte fram, er når dommeren dukker opp i fengslet mot slutten av romanen. Dommeren erklærer nå at han har rapportert om at guttungen alene sto ansvarlig for massakrene. Guttungen insisterer på at dommeren er gal, men denne repliserer: «*Jeg kan ikke klandres*».¹²⁴ Dommeren som flere ganger har tiltalt guttungen som en sønn, har nå angitt og løyet om ham. Han gjentar også nå nettopp dette:

Vet du ikke at jeg har elsket deg som en sønn?¹²⁵

Men denne sønnen viste seg altså å være en skuffelse for ham, blant annet fordi han sett med dommerens øyne, sviktet fellesskapet. Dommeren påpeker her individets rolle i et fellesskap og konstaterer samtidig i denne scenen at fellesskapets anliggende er krig og legitimerer videre krig gjennom følgende utsagn:

Om krig ikke er hellig er mennesket ikke annet enn grotesk leire.¹²⁶

¹²⁴ BM s. 306

¹²⁵ BM s. 307

Dommerens syn på guttungen som en sønn, hans syn på krig som hellig og at guttungen ikke bidro til det felles beste i denne krigføringen, er alle momenter som kan stå i konflikt med det synet guttungen har prøvd å bygge opp eller opprettholde om seg selv.

Den siste scenen som nærlesingen har belyst er det endelige møtet mellom guttungen, nå mannen, og dommeren. Også her antyder dommeren at han vet noe mer om hvem guttungen er. Han spør som nevnt:

Har du alltid tenkt slik, sa han, at om du ikke sier noe vil du ikke bli gjenkjent?¹²⁷

Mannen gir for første og siste gang dommeren et slags medhold i sitt svar: «*Du så meg*». Dommeren overhører riktignok svaret, men vi får en anelse om at mannen har følt seg sett av dommeren, men i dette kan det like gjerne ligge spor av anerkjennelse som det kan være et tegn på overgivelse: dommerens øyne kommer man ikke unna. Hva det er guttungen, nå mannen, mener dommeren har sett kan det uansett være interessant å se nærmere på når guttungens identitet skal belyses.

Rett etter at mannen erkjenner at han har blitt sett, så oppsummerer dommeren nærmest forholdet mellom dem i det følgende sitatet:

Jeg gjenkjente deg første gang jeg så deg men jeg må si du var en skuffelse for meg. Den gang som nå. Allikevel er du her hos meg til slutt.¹²⁸

Mannen benekter umiddelbart at han er hos ham og insisterer på at det er tilfeldigheter som gjør at de nå står sammen. Ja, han har blitt sett, men det båndet som dommeren ser mellom dem er likefullt usynlig for guttungen, nå mannen. Igjen ser vi konflikten mellom den mannen mener han er og det dommeren påstår på at han er. Mannen er likevel ikke upåvirket av dommerens utrettelige insistering og det er da også som om han kapitulerer til slutt. Har dommerens bilde av guttungen omsider sammenfalt med guttungens bilde av seg selv? Denne mulige konflikten mellom guttungens jeg-fortelling og dommerens fortelling om ham vil være tema i den videre analysen.

¹²⁶ BM s. 307

¹²⁷ BM s. 328

¹²⁸ BM s. 328

3.2.2. Dommerens fortelling

Dommerens syn på guttungen kan plasseres i en fortellings rammeverk. I det allerede siterte utdraget

Jeg gjenkjente deg første gang jeg så deg men jeg må si du var en skuffelse for meg.
Den gang som nå. Allikevel er du her hos meg til slutt,¹²⁹

finner vi spor av en fortellings oppbygning, i det både en begynnelse (*første gang jeg så deg*), et vendepunkt (*du var en skuffelse*) og en slutt (*du er her hos meg*) trer fram i dommerens korte uttalelse. Sekvensen framstår som en fullverdig fortelling med et plott og White peker på fortellingens forklarende virkning: først når fortellingen får en viss plottstruktur, så framstår den som meningsfull for mottakeren.¹³⁰ Dommeren tyr altså til fortellingens struktur når han skal si noe om hvem guttungen er og for videre å kunne belyse guttungens identitet, er det nødvendig å gå veien om dommerens syn på guttungen. Hva var det han gjenkjente? Hva innebærer skuffelsen over ham? Og hvorfor er de sammen i sluttscenen?

Gjenkjennelse kan innebære å møte noe man har sett før, men like gjerne et møte med egenskaper hos andre en kjenner igjen i seg selv og vi husker at det i diskursens første side ble slått fast at guttungen hadde «...a taste for mindless violence» I norsk oversettelse har «taste» blitt til «*dragning mot*», men like fullt får vi et bilde av et individ som har i seg kimen til å utføre vold. Dommerens gjenkjennelse understøtter dette bildet og styrkes ytterligere i dommerens syn på krig, implisitt vold, som en selvsagt rammebetingelse i menneskets eksistens. Denne for dommeren selvsagte forutsetning, rommer derfor de forventninger han har til guttungen fordi han ikke bare konstaterer at krig er evig, men også fordi han konkluderer med at alle menn tiltrekkes av krig:

Den er evig fordi unge menn elsker den og gamle menn elsker tanken på den.¹³¹

Så langt er derfor guttungen for dommeren som alle andre menn; en som trekkes mot krig og vold. Men når de møtes for første gang er det noe mer han gjenkjenner, noe guttungen har ved seg som gjør at han skiller seg ut fra alle andre unge menn dommeren møter på sin vei. Dommeren gjenkjenner kanskje egne egenskaper i guttungen og diskursen har gjentatte

¹²⁹ BM s. 328

¹³⁰ White 2003, 8-18

¹³¹ BM s. 249

ganger bekreftet inntrykket av dommeren som selve inkarnasjonen av ondskap. Samtidig er dommeren allviteren og en ubestridelig autoritet. Dommeren selv anerkjenner de to siste karakteristikkene, mens de grufulle handlingene han står bak, fra hans ståsted, ikke er drevet av ondskap, men er nødvendige virkemidler i kampen om det ene; å overleve. Like fullt ser altså dommeren det samme som diskursen instruerer leseren til: det er noe annet ved denne guttungen. Dette som er annerledes kan for dommeren være at han i guttungen ser en arvtager slik en far ser på sin sønn. Dette artikulerer han da også som nevnt, flere ganger.

En hver far har forventninger til sin sønn. Dommeren har gjenkjent egne egenskaper hos guttungen og har derfor forventninger om at guttungen skal følge i hans fotspor; delta i den nødvendige krigen med samme intensitet som ham selv. I forventningen om at «sønnen» skal speile egenskaper dommeren selv setter høyt for derfor å gjøre ham stolt, ligger også kimen til skuffelse. Uten forventninger, ingen skuffelse. Og dommeren blir skuffet. «Sønnens» anerkjennelse av ham uteblir og der dommerens belærende monologer typisk blir møtt med ærefrykt og respekt fra tilhørerne, tilbyr guttungen kun taushet eller vage innsigelser. Og enda verre, guttungen viser tegn på godhet. Dette siste er det dommeren kaller guttungens «skjøre punkt» og oppdagelsen av dette kan kalles vendepunktet i dommerens fortelling om guttungen og det punktet der dommeren oppdager at guttungen likevel ikke er den han trodde han skulle være. Dommeren har tidligere uttalt at han har full oversikt over hver minste bestanddel i verden:

Hva enn som eksisterer, sa han. Hva enn i skaperverket som eksisterer uten min viten eksisterer uten min aksept.¹³²

og når han nå oppdager at guttungen faktisk er en del av skaperverket han ikke har komplett kunnskap om, så kan denne uttalelsen leses som en prolepse på guttungens endelikt. Dommerens fortelling om guttungen viser en fortelling om relasjonen mellom de to. Dommerens syn på seg selv sier noe om hvordan han ser på guttungen og han ser et bånd mellom dem som nettopp vises i hans komprimerte fortelling om relasjonen. Fortellingen finner sin avslutning i dommerens «*Allikevel er du her hos meg til slutt*». På tross av skuffelsen han viste seg å være for dommeren, så står de nå sammen på scenen til slutt og det er som om dommeren likevel får bekreftet sin omnipotens og kontroll over guttungens skjebne. Guttungen, nå mannen, benekter som nevnt relasjonen, men møtet ender med at dommeren gjør seg av med det som har «eksistert uten hans aksept» og i tekstens aller siste

¹³² BM s. 199

avsnitt møter vi for første gang diskursen i presens og en dansende dommer som erklærer at han aldri kommer til å dø.¹³³

Dommeren har tilsynelatende gått seirende ut av konflikten mellom ham og guttungen, men hvis konflikten mellom de to samtidig skal ses på som en konflikt mellom divergerende syn på hvem eller hva guttungen er, så er det ikke like selvsagt hvem som står øverst på seierspallen. Den videre analysen vil se nærmere på de gangene der guttungen i størst grad har utfordret dommerens syn på ham; gjennom de gode handlingene.

3.3.3 Guttungens gode handlinger

Guttungen har gjennom størstedelen av diskursen vært en del av et fellesskap, primært Glantonbanden. Bandens anliggende har vært å delta i krig. Kategoriseringen av massakrene og voldsutøvelsen som krigshandlinger, er dommerens legitimering av dem. Men nærlesingen har avdekket at også guttungen omtaler erfaringene sine som del av en krigføring. På dette punktet sammenfaller derfor dommerens og guttungens syn på volden. Men der dommeren kan ses på som en drivkraft bak krigshandlingene, så har guttungen stått fram som en skikkelse som mer passivt har latt seg drive med i uhyrlighetene og når han har trådt fram fra kulissene, har vi sett en figurant som handler i strid med bandens forventninger. Det er derfor verdt å undersøke nærmere de episodene som nærlesingen belyste og hvor det gis næring til tanken om at han er noe annet enn de andre; handlingene hans har glimt av godhet ved seg. Disse handlingene står fram som episoder der guttungen er aktivt handlende og kan derfor trekkes inn som elementer i jeg-fortellingen hans.

Nærlesingen viste til to episoder der guttungen gjør forsøk på å hjelpe andre medlemmer i Glantonbanden. Den ene gangen er det meksikaneren McGill som er hardt skadet og vi leser at

Guttungen vasset opp av vannet og gikk mot ham og meksikaneren satte seg varsomt ned i sanden.¹³⁴

Ikke mye til resolutt handling å spore fra guttungen, men likevel: han er den ene som trer fram fra gruppa og beveger seg mot den hjelpeløse mannen og det ser ut som om han skal tilby sin hjelp. Det inntrykket får også Glanton selv; han roper at guttungen skal holde seg unna, for så å henrette meksikaneren med et skudd i hodet. Vi leser ingen reaksjon på dette fra guttungen og det samme er tilfelle ved neste episode i samme kapittel. Da er det et annet gjengmedlem,

¹³³ BM s. 335

¹³⁴ BM s. 159

Brown, som ber om hjelp til å få dratt en pil ut av låret. Forespørselen blir ignorert av de andre, dommeren endog ler og svarer et resolutt nei når Brown henvender seg direkte til ham. Da Brown igjen spør:

Er det ingen her som vil hjelpe en mann?¹³⁵

så er det ingen som svarer umiddelbart og han begynner å dra i pilen selv. Først da reagerer guttungen, reiser seg og ber om å få prøve og etter harde anstrengelser, greier han å få pilen ut. Det spores ikke tegn på anerkjennelse fra de andre. Tvert i mot møtes han med fordømmelse av ekspresten, en figurant som kan sies å stå nær guttungen i diskursen. Han kaller guttungen for en idiot som ikke skjønnte at Brown like gjerne kunne drept ham. Og kanskje skal leseren feste lit til eksprestens karakterisering: guttungen opptrer med en idiots tankeløshet gjennom å ignorere både eget og gjengens beste ved å hjelpe Brown.

Isolert sett er begge de nevnte handlingene gode, men hvis konsekvensene av dem vektlegges, blir bildet et annet. McGill var så hardt skadet at han ville ha utgjort en belastning for bandens videre framferd. I en virkelighet der krig er hellig og nærmest en naturlov, så vil et hvert svakt ledd utgjøre en trussel for fellesskapet. Ut fra en slik logikk var det Glantons avretting av ham som var den riktige handlingen.

På liknende måte kan guttungens håndrekning til Brown leses: han hjalp en nådeløs voldsutøver med å overleve. Konsekvensen av guttungens handling blir at Brown kan opprettholde sin blodstenkte agenda. Guttungens handlinger åpner utvilsomt opp for ulike moralske tolkningsmuligheter, men så langt er det uansett verdt å merke seg at guttungen står fram som noe annet enn de andre.

Disse to korte episodene viser de eneste gangene guttungen kommer til syne i et kapittel for øvrig preget av massakrer og skalperinger. Vi vet at han deltar i og med sin tilhørighet til Glantonbanden, men han er anonym i voldsutøvelsene og bringes altså bare fram fra skyggene for å gjøre disse tilsynelatende gode handlingene. Gjennom disse handlingene kommer den subjektiviteten og autonomiteten tilhørigheten i banden har nektet ham, fram. At handlingene derfor bryter med de forventninger de andre i banden har til ham, er hevet over tvil: Glantons og eksprestens reaksjoner er konkrete bekreftelser på dette. Dommeren observerer det hele og heri kan kimen til hans skuffelse over guttungen ha oppstått; guttungen bryter de uskrevne

¹³⁵ BM s. 163

regler som utgjør limet i et fellesskap. Likeledes kan det være her dommeren får en idéen om at guttungen har et «skjørt punkt» i hjertet sitt.

Den tredje scenen som nærlesingen løftet fram, er den åpne konflikten mellom guttungen og dommeren ved vannposten i ørkenen. Guttungen får tre sjanser til å skyte en dommer han vet utgjør en alvorlig trussel, men det er som om dommerens karakteriseringer av ham og formaninger når inn til ham og det ingen tvil om at det er dommeren som har regien på opptrinnet. Det er her dommeren insisterer på at guttungen har karaktertrekk som skiller ham fra de andre:

Du har et skjørt punkt i hjertet ditt. Tror du ikke jeg kunne vite det? Du alene var oppsetsig. Du alene rommet i din sjel en viss medlidenhet for hedningene.¹³⁶

Ikke bare karakteriserer dommeren guttungen som en som opponerer og som har evne til medlidenhet, like viktig er kanskje vektleggingen hans av at dette gjør guttungen unik; han alene har i seg evnen til å yte motstand og samtidig vise omsorg. Dommeren løfter dog ikke fram disse egenskapene som heltemodige og beundringsverdige. Tvert i mot; de skyldes at guttungens hjerte er laget av et annet, og derfor også skjørt, materiale. Der de andre gjengmedlemmene opptrer som om volden er den naturlige drivkraften bak en hver handling og der gjennomføringsevnen krever et «hardt hjerte», består nettopp guttungens hjerte av noe annet; det er skjørt og det er derfor han som den eneste, sto fram når andre trengte hjelp. Dommerens karakteriseringer har en spottende klang ved seg og kanskje når de inn til guttungen. Og det guttungen velger å gjøre, er å ikke gjøre noe som helst. Han senker våpenet og dommeren går fri. Dommeren oppnår det han ønsket, men hvorfor velger guttungen å la være å skyte? Jeg tror et mulig svar kan være at dommerens karakteriseringer har fungert som påminnelser for guttungen. Påminnelser om at han ikke må glemme hvem han er eller hva han er lagd av. Guttungens avgjørelse om ikke å skyte kan dermed ses på som tegn på at guttungen har et bilde av hvem han er og hva som skiller ham fra de andre og at det er noe i ham som står fast på tross av de gjenvordigheter han har vært utsatt for.

¹³⁶ BM s. 299

3.3.4. Oppsummering av funn i analysen

I jakten på elementer i diskursen som kan belyse guttungen sin identitet, står guttungen selv fram som en kilde. Opplysninger om hans refleksjoner og følelser er så gjerrig formidlet at han på ingen måte er en opplagt kilde, men når jeg nå har sett nærmere på episoder der han faktisk trer fram, ser jeg at han ved et par anledninger har ordnet begivenheter i livet sitt i fortellingens struktur. Her står han fram som et individ som har en oppfatning av seg selv. Den første gangen er han i fangenskap og det kan som nevnt være trusselen om en fatal slutt på det hele som gjør at han snakker om livet sitt og behovet for bekjennelse presser på. Men det er også interessant å se på hva han faktisk trekker fram fra livet sitt når han først snakker: volden han har tatt del i er eneste tema. Han er i fangenskap, men samtidig fri fra Glantonbanden og den deliriske monologen, kan være et resultat av lettelsen over å ha unnslettet delaktigheten i grusomhetene. Men nå er han alene. Og han forteller. Episoden kan derfor leses som om denne guttungen, med trang til vold som en uttalt personlig karakteristikk, likevel har reagert følelsesmessig på det han har vært med på. På samme måte kan intermessoet i kasjotten tas til inntekt for at det har skjedd en modning hos guttungen. Modningen for ham innebærer det å kunne sette ord på opplevelser, men også å reflektere over innholdet i det han har gjort.

Den andre episoden har likhetstrekk ved den første: han er koblet av fra banden en stund, og i den forstand alene, og han forteller om seg selv. Denne gangen velger han ut en mottaker for fortellingen sin, han snakker direkte til henne og momentene han trekker fram virker veloverveide og likner en oppsummering av det livet han har levd. Her presenterer han skissen til en jeg-fortelling med rene biografiske opplysninger som nasjonalitet og et omreisende liv. Men også her trekker han fram prøvelsene han har blitt utsatt for og vi skjønner at han har en oppfatning av seg selv som en som har deltatt i krig. På samme måte som i fengslet, så taler han også nå for døde ører; i fengslet ble han avfeid, nå er mottakeren død. Men også denne episoden kan vise en guttunge som endres og derfor modnes. Det er ikke viktig for hans refleksjon at kvinnen er død; ved å muntliggjøre sin egen biografi, står hans eget selv tydeligere fram for ham. Den døde kona kan stå som et bilde på den tause, nikkende terapeuten i en klassisk terapisisituasjon.

Begge situasjonene kan leses som bekjennelser, men de gir også innsikt i en guttunge som faktisk har en relasjon til og en refleksjon over livet han lever. Ja, han er en vag og usannsynlig protagonist, men det er nettopp gjennom disse stutte fortellingene han formulerer om seg selv at det avsløres at han kanskje har i seg en kraft som utfordrer den motkraften som

gjennomsyrrer diskursen for øvrig: vold og ondskap. Og når han forteller blir han også selv klar over at han er lagd av et annet materiale enn de andre.

Dommeren er guttungen viktigste motstander og det er i møtet med ham at guttungen syn på seg selv og på verden utfordres, og nærlesingsanalysen viste at dommeren har sin egen fortelling om guttungen.

Dommerens fortelling om guttungen handler først og fremst om den relasjonen dommeren ser mellom de to. Dommeren har gjenkjent guttungen, han har blitt skuffet over ham og finner seg selv sammen med ham til slutt. Diskursen gir liten grunn til å tvile på dommerens allvitenskap og han erklærer da også selv at han har kontroll på alt som eksisterer. Det er derfor ikke naturlig å trekke den konklusjonen at dommeren tar feil når det gjelder hvem guttungen er, men dommerens skuffelse kan antyde at det er guttungen som har endret seg underveis.

Hva var det dommeren så? Han så en guttunge med et skjørt hjerte, en som skilte seg ut fra de andre gjennom å vise medlidenhet med «hedningene». Han så en guttunge som har evnen til det gode i seg og det er dette dommeren vet, men samtidig blir skuffet over. Dommeren står fram som materialisert ondskap, en uhyrlig demiurg plassert i det Ville Vesten. Guttungens annerledeshet innebærer kimen til det gode og dette «andre» er for dommeren en trussel mot fellesskapet og derfor er det en naturlig konsekvens i en diskurs der dommerens verdenssyn hersker, at guttungen må tilintetgjøres.

Guttungen, og senere mannen har helt fram mot den siste sluttscenen, benektet relasjonen. Men i en av de siste dialogene mellom dem leser vi at dommeren betrakter ham og sier:

Har du alltid tenkt slik, sa han, at om du ikke sier noe vil du ikke bli gjenkjent?

Du så meg.¹³⁷

Dommeren gir her en forklaring på hvorfor guttungen har vært så taus gjennom diskursen. Han kunne ikke snakke, fordi da ville de andre ha avslørt hvem han var eller i det minste hvilket materiale han var bygget av. Dette sammenfaller med episodene der guttungen faktisk har snakket; da var det ingen som hørte ham eller tok ham alvorlig. Tausheten hans har vært nødvendig og guttungen, nå mannen, benekter da heller ikke dommerens påstand om at han har fryktet å bli gjenkjent. I mannens «Du så meg» ligger det både en bekreftelse av dommerens påstand av at han ikke ønsket å bli sett, men også en kapitulasjon. Nå er han sett og derfor avslørt og vi aner nå at mannen vet hvilken vei det bærer.

¹³⁷ BM s. 328

Så langt har nærlesningsanalysen avdekket at både dommeren og guttungen har formulert noe om hvem guttungen er ved hjelp av fortellingens struktur. Disse to figurantene står fram som motsetninger, men det er likevel punkter der de har sammenfallende oppfatninger og også et område der vi finner likhetstrekk mellom disse to. Guttungen anerkjenner at han har blitt sett av dommeren og også i guttungen finnes det, eller i alle fall fantes det, en «dragning mot skruppelløs vold». Gjennom å fortelle om seg selv har guttungen i økende grad blitt bevisst hvem han er, men det er gjennom handlingene sine at han står fram som noe annet og det er her han i størst grad utfordrer den motkraften som dommeren representerer. Disse handlingene er ikke udiskutabelt gode, men de tilfører en ubalanse i diskursen og som gjør at guttungen står frem som noe annet enn de andre.

For å belyse hva dette «andre» innebærer, er det nødvendig å se nærmere på hvorfor det blir ubalanse når guttungen gjennom handlingene sine trer fram fra sin anonyme tilværelse. Motkraften han møter er legemliggjort i dommeren og ikke minst den verdenen som dommeren synes å regjere over. Dommeren er den som systematiserer alt levende, gjør notater, tegner skisser og som kontinuerlig artikulerer sin fullstendige kunnskap om og oversikt over verden. Han er demiurgen som sørger for orden i verden og fra hans ståsted skjer ingenting ved en tilfeldighet og heller ikke uten hans aksept. I denne verdenen er også det onde en vesentlig egenskap hos dens innbyggere. En vesentlig og medfødt egenskap. Guttungens hang til vold gjør ham derfor til en ordinær del av fellesskapet, det er først når han viser noe som kan likne på medlidenhet og omsorg at han skaper uorden og ubalanse i dommerens univers.

I de episodene der han trer fram for å hjelpe, er guttungen først avventende. At han ikke kommer umiddelbart, kan leses som om han reflekterer over anmodningen om hjelp og finner at han er en som vil hjelpe. Dette kan ses på som om han gjør en oppdagelse om seg selv og handlingen kan plasseres som et nytt element i hans jeg-fortelling. Blant alle blir han den ene og bildet av et individ som dras mot vold, forstyrres.

Et mer uttalt vendepunkt i diskursen er som vist, konfrontasjonen mellom dommeren og guttungen i ørkenen. Guttungen har her mulighet til å ta regi over egen skjebne, men ved å la være å skyte dommeren legger han i stedet livet sitt i dommerens hender. At guttungen får muligheten tre ganger til å eliminere sin antagonist og like mange ganger unnviker dette, kan leses som om det er «det skjøre punktet i hjertet hans» som kommer til uttrykk. Guttungen kjenner igjen dommerens karakteriseringer i seg selv; han innser at han har evnen til å velge

bort vold, at han er en som hjelper og at han har i seg evnen til omsorg. Tallet tre er for øvrig interessant; tre ganger benekter han for seg selv at dette andre i ham er sterkt nok til å seire over den voldsomme motmakten han står overfor. Selv dommeren forutså at denne benektelsen ville skje tre ganger og at guttungen senker våpenet siste gang, kan ses på som en kapitulasjon og en erkjennelse av at også han er fullstendig i dommerens vold. I denne verdenen er det gode en forstyrrende faktor, noe fremmed som må elimineres for å opprettholde orden. I denne verdenen betraktes ikke vold som ekvivalent med ondskap, men som et nødvendig middel for å vinne den evig pågående krigen og glimt av godhet må kveles for å sikre fellesskapets beste.

Observasjonene har gitt et bilde av en guttunge som har en oppfatning av seg selv som noe annet enn de andre. Behovet for å fortelle om seg selv, handlingene som disharmonerer med fellesskapets forventninger og også med hans eget voldelige indre, er alle elementer i guttungens jeg-fortelling. Disse elementene han også tas til inntekt for at det gjennom diskursen har skjedd en modning hos guttungen. I den videre analysen vil jeg bringe Ricoeurs narrative identitetsteori på banen i belysningen av guttungen identitet. Jeg vil se nærmere på elementer som kan si noe om hvordan guttungen har dannet en oppfatning av seg selv og belyse hva som står fast ved guttungens identitet og hva som eventuelt har endret seg underveis i diskursen.

4. Analyse

Gjennom funnene i nærlesingen har jeg kommet fram til at guttungens identitet kan belyses gjennom de fortellingene han møter. I dette kapitlet vil jeg derfor analysere guttungens jeg-fortelling ved hjelp av Ricoeurs identitetsteori og undersøke hvordan bruk av mimesis og idem- og ipseperspektiver kan være til hjelp i belysningen av guttungens identitet. Jeg har vist at både dommeren og guttungen selv har brukt fortellingens struktur når de formidler karakteristikk ved guttungen, riktignok med ulik innfallsvinkel. Dommeren har hatt en klar oppfatning av sentrale trekk ved guttungens karakter, mens guttungen selv ikke har stått fram som om han har hatt en tydelig oppfatning av hvem eller hva han er, men analysen har avdekket hans behov for å fortelle om seg selv og gjennom disse framstillingene finner jeg altså deler av en jeg-fortelling. Denne jeg-fortellingen gir mulighet til å belyse hans identitet og analysen vil først ta for seg elementene i guttungens jeg-fortelling, for deretter å se nærmere på dommerens fortelling. Guttungens handlinger gir også innspill i belysningen av hans identitet og analysen vil se nærmere på hvordan disse befester trekk ved guttungens

identitet. I nærlesingsanalysen har jeg vist at det har skjedd en modning hos guttungen og dette funnet er det interessant å undersøke nærmere når samspillet mellom identitetens idem- og ipsekarakter løftes fram. Til slutt vil denne teoretiske tilnærmingen ta for seg hvordan konflikten mellom dommeren og guttungen kan være til hjelp i belysningen av guttungens identitet.

4.1 Guttungens jeg-fortelling og mimesisteori

Som presentert i teoridelen, så forstår Ricoeur identitet som en narrativ konstruksjon der fortellingens struktur brukes som støtte i identitetsforståelsen. Tilnærmingen til fortellingens ulike ingredienser har sammenfallende trekk med tilnærmingen til individets livsløp. Når guttungen både i fengslet og ikke minst til den døde kona, forteller om livet sitt, så finner jeg at måten han ordner framstillingen sin på, likner på ordningen av elementer i en fortellings form. Ved å se på formidlingen hans som konstruksjon av en fortelling, åpnes det opp for en mulighet til å vinne innsikt om hans identitet. De korte fortellingene blir en del av jeg-fortellingen hans og guttungen blir på samme tid både konstruktør av fortellingen, formidler og mottaker. I samspillet mellom konstruksjon, muntliggjøring og resepsjon ligger en mulighet til å belyse identiteten hans. Som lesere blir vi mottakere på samme linje som ham og jeg-fortellingen hans gir samtidig mulighet til å belyse hvordan han ser på seg selv. I fortsettelsen ser jeg derfor nærmere på hvordan fortellingen om ham selv kan brukes som en tilnærming til hvordan guttungen ser på sin egen identitet.

Betroelsene til den døde kona kan ses på som om guttungen knytter historien om seg selv til historisk tid. De ulike elementene sorteres tilnærmet kronologisk og det korte utdraget oppsummerer et livsløp, samtidig som vi ser spor av fortellingens form:

Han fortalte at han var amerikaner og at han var langt hjemmefra og at han ikke hadde noe familie og at han hadde reist mye og sett mangt og at han hadde vært i krig og måtte utstå mange gjenvordigheter.¹³⁸

Denne korte, men mangslungne fortellingen rommer muligheter for å få belyst hvordan guttungen oppfatter egen identitet. Mulighetene kan imidlertid bare realiseres, i følge Ricoeur, hvis flere premisser er oppfylt. Det er disse forholdene han omtaler som figureringer og i utdypningen av disse, benytter Ricoeur mimesisbegrepet.¹³⁹

¹³⁸ BM s. 315

¹³⁹ Kemp 1996, s. 35

Ett premiss som må være oppfylt for at fortellingen skal fungere som formidler mellom fysisk tid og eksistensiell tid, er at guttungen opplever at fortellingen har en tilknytning til hans egen hverdag. Det er dette stadiet i prosessen som kalles mimesis 1 og premisset kan sies å være oppfylt, da det nettopp er guttungen selv som formulerer egne erfaringer i gitte fortelling. Implisitt i en jeg-fortellings handling ligger ordningen av egne erfaringer. Dette ser jeg at guttungen gjør; han ramser opp erfaringer han har gjort seg. Men fortellingens tilknytning til hverdagen innebærer også guttungens evne til å fortolke og til å forstå det etiske innholdet i det han forteller.

Vi ser at han forteller at han er uten familie. Diskursen har vist oss at han vet at moren døde da han ble født, at han har en søster «*som han aldri skal se igjen*»¹⁴⁰ og faren var om enn ikke i vigør, så iallfall i live, da guttungen som 14åring forlot ham. I guttungens presentasjon av seg selv som familieløs, kan det derfor spores en fortolkning, all den tid han faktisk har en søster og en far. Jeg-fortellingen har en begynnelse han ikke nevner for den døde kona; flukten hjemmefra og det var her han gjorde seg familieløs. Denne måten å ordlegge trekk fra biografien sin på, viser at guttungen har evne til fortolkning.

Det at han omtaler massakrene og volden han har deltatt i som krig, må også ses på som en fortolkning. Diskursen har holdt ham i kulissene under brorparten av disse handlingene, men det er grunn til å tro at det er disse aktivitetene han refererer til som krig. Synet på kampene han har deltatt i, kjenner vi igjen som samsvarende med dommerens og heri kan det også ligge en etisk begrunnelse av det han har vært med på. Når han omtaler det han har opplevd som «*krig*», så bygger han dette på en føroppfattelse av hva handlingene er. Ricoeur omtaler dette som en del av de symbolske ressurser mottakeren av en fortelling må inneha.¹⁴¹ Når guttungen velger begrepet «*krig*», så bruker han et begrep som samtidig sier noe om ham selv: en soldat som kjemper for et godt formål mot de andre. Fortolkning og etisk plassering, men også kunnskap om at en fortelling forløper på grunn av en eller flere som handler er en annen forutsetning for prefigureringen vi finner på mimesis 1-nivå.

I guttungens korte fortelling er det mulig å gjenkjenne en handlende agent; han som reiser og som har sett mye. Her finnes det belegg for å hevde at guttungen ser på seg selv som en som tar valg og ikke bare driver viljeløst gjennom livet. Det var han som brøt opp fra hjemmet og det er han som flytter seg fra sted til sted. Jeg-fortellingen har en handling takket være guttungens motiver for handling. Når det gjelder krigen han har vært i, så sier han derimot dette: «*... han hadde vært i krig/been at war*» og formuleringen kan vise at han mener han

¹⁴⁰ BM s. 7

¹⁴¹ Kemp 1996 s. 37

passivt har blitt utsatt for krig, heller enn å ha vært aktivt deltagende. I guttungens formidling av fortellingen om seg selv til kona, viser struktureringen av informasjonen han gir, utvalget av begivenheter han presenterer og måten han formulerer seg på, at forutsetningene for at fortellingen kan gi ham tilgang til forståelse av egen identitet, er til stede. Til sammen kan disse momentene belyses som om det er en konstruksjon av fortelling som finner sted.

I den neste fasen i konstruksjonen av en fortelling, det nivået som Ricoeur omtaler som *mimesis 2*, ser vi at fortellingens enkeltelementer kan organiseres som i en sammenheng.¹⁴²

Guttungen gjør dette foran kona; viktige momenter i livet hans presenteres slik at de framstår som en fortelling med et plott. I og med denne aktiviteten, oppløses den erfarte tiden og det gis muligheter for guttungen til å utforske og etablere innsikt både om seg selv og tilværelsen for øvrig. *Mimesis 2* betraktes som «det forklarende momentet»¹⁴³ og for guttungen kan selve formuleringen, det å fortelle, åpne opp for forklaring og dermed også for forståelse. Selve formidlingen er resultatet av en prosess, en annen prosess en selve formuleringen av fortellingen, men *mimesis 2* innebærer konfigurering og skapende aktivitet. For guttungens mulighet til å oppnå forståelse, er det ikke relevant at han snakker for døve eller mer konkret, døde, ører; konfigureringen skjer i og med hans egen muntliggjøring. Han forteller om seg selv til seg selv, og framstår således både som skaper og mottaker av fortellingen.

Guttungen plasserer altså hendelser fra livet sitt i en fortellings struktur, og dette kan ses på som om han innehar narrativ kompetanse. I dette ligger en evne til å forstå hvordan de ulike hendelsene kan ses i sammenheng slik at fortellingen framstår helhetlig og med et tema.

Formidlingen hans har snev av kronologi: langt hjemmefra, uten familie og reist mye, er alle elementer han kaster ut. Og temaet i fortellingen kan således sies å kretse rundt en foreldreløs gutts eventyr, en Ville Vestens Huckleberry Finn. Dette synet har han kanskje også på seg selv. Understrekingen av at han er amerikaner, at han har vært i krig og at han har «*måttet utstå mange gjenvordigheter*», gir imidlertid temaet en alvorligere klangbunn. Når han sier at han er amerikaner, så sier han samtidig hvem han ikke er; ikke meksikaner, ikke indianer. I dette ligger også en forklaring på hvem han har deltatt i krig mot og at prøvelsene han har blitt utsatt for har sin årsak i krigen. Fortellingens tema ligner i og med disse opplysningene, mer på tragediens. I diskursen for øvrig finnes ingen hint om at guttungen synes synd på seg selv og det er kun her i denne korte fortellingen at vi ser at han beskriver at han har måttet «*utstå gjenvordigheter*».¹⁴⁴ Ordvalget er et konkret eksempel på hvordan språket fungerer som en

¹⁴² Ugglå 1996, s. 420

¹⁴³ Ibid., s. 421

¹⁴⁴ *endured hardships*, 328 *Blood Meridian*

forbindelse mellom fortellingens handling og guttungens erfaringsverden. Guttungen har typisk framstått med knappe formuleringer og når han nå velger å bruke «*hardships*», så åpner det opp for en forståelse av at han lever et tøft liv og at han så langt har greid å stå i mot vanskelighetene. Temaet i fortellingen hans kan dermed sies å dreie seg om overlevelse og han er en som overlever.

På mimesisprosessens siste nivå betoner Ricoeur hvordan fortellingen har kraft i seg til å forandre identiteten til mottakeren. Guttungen blir som nevnt både formidler og mottaker av fortellingen, og i og med resepsjonen skjer det noe i ham. Ricoeur har vektlagt lesningens avgjørende rolle, men jeg vil hevde at det å høre en fortelling åpner opp for tilsvarende nyfigurering eller refigurering. Guttungen er aktiv både i formuleringen av og lyttingen til sin egen fortelling, og til sammen gir dette muligheter til å både forståelse av og endring av identiteten hans. Fortellingen hans innebærer både stabiliserende faktorer (å være amerikaner, å være på reise) og destabiliserende faktorer (å være familieløs og å ha deltatt i krig) og til sammen utgjør de et kommunikasjonsfellesskap med guttungen som formidler og mottaker. I denne dialektikken ligger Ricoeurs syn på identitetsproblematikken og han vektlegger hvordan identiteten er en enhet som består av både konstante og foranderlige deler. I det følgende vil jeg se nærmere på elementer som kan belyse guttungens identitet ut fra idem- og ipseperspektiv.

4.2 Guttungens identitet som idem og ipse

Mimesisprosessens tre nivåer har vist at fortellingen kan tilby en modell som gir tilgang til både forståelse av og endring av identiteten. Implisitt i dette ser vi at Ricoeur presenterer et identitetsbegrep som både er konstant og dynamisk og forståelsen av identiteten vil avhenge av hva vi legger under lupen i tilnærmingen. Guttungens identitet kan således belyses både ut fra et idemperspektiv og et ipseperspektiv og dette vil være målet for den videre analysen. Identitet sett fra et idemperspektiv tar for seg det som er likt over tid og det som representerer kontinuitet. I *Blodmeridianen* følger vi en figurant fra han er guttunge til han blir en voksen mann. Han oppfattes likevel som den samme og det er dette Ricoeur omtaler som avbrutt kontinuitet; endringer skjer hos ham, men oppfattelsen av at det er noe som står fast, rokkes ikke. Når guttungen omtaler seg selv som amerikaner kan dette ses som et eksempel på noe som forblir det samme ved ham. Nasjonalitet kan derfor ses på som et trekk ved identiteten sett fra et idemperspektiv. Innholdet i nasjonalitetsbegrepet kan riktignok endres og utfordres, men det står likevel fast som noe ved identiteten hans som er likt over tid. Idemidentiteten

påpeker at det finnes strukturer i identiteten som er uforanderlige og gir svaret på et *hva-spørsmål* når identiteten skal undersøkes.

Det er viktig å ha i mente at identitet kan forstås utfra et idemperspektiv, men for Ricoeur er det interessante å lete etter svaret på det eksistensielle selvet og å få svaret på *hvem* individet er. Her belyses identiteten ut fra et ipseperspektiv. I teoridelen presenterte jeg to modeller som kan brukes for å belyse spørsmålet om hvem et menneske er. Den ene modellen går via beskrivelsen av individets karakter og herunder de særtrekkene som gjør at et individ både forstås som noe annet enn de andre, men også trekk som gjør at vedkommende oppfattes som den samme over tid.¹⁴⁵ Den andre modellen som understøtter at det finnes noe som er fast over tid i selvet, handler om evnen til å holde ord. I fortsettelsen vil jeg bruke disse to perspektivene i tilnærmingen til forhold som kan belyse guttungenes identitet.

Diskursen avdekker særtrekk ved guttungen som står fast over tid. Oppfattelsen av at han har en draging mot vold konstateres tidlig, selv om dette karaktertrekket også utfordres. Hans egne beskrivelser av seg selv som amerikaner, en reisende og en familieløs, kan alle gi innsikt om hans karakter, men vi ser samtidig hvordan karakter på dette punktet vanskelig lar seg skille fra trekk ved idemkarakteren. Ricoeur peker derfor på at det er tilegnelsen av vaner over tid som vil sedimentere seg som trekk ved karakteren og det er denne tidslige dimensjonen som skiller idem fra ipse ved individet.

Vi får ikke innblikk i om guttungen ble utsatt for vold hjemmefra, men tegnene på at han ble neglisjert er tydelige og vi aner at karaktertrekket har en historie. Guttungenes draging mot vold blir etablert som et karaktertrekk ved ham, all den tid hans hovedbeskjeftigelse blir å delta i voldshandlinger. Volden er en vane og derfor også et trekk ved selvet hans. Dette aspektet ved guttungenes karakter kan også beskrives gjennom identifiseringer med andre i Glantonbanden. Her gjenkjenner han noe i seg selv i møtet med de andre, og karakteren sedimenteres ytterligere. Den narrative dimensjonen ved forståelsen av selvet blir tydelig her: karakteren har en forhistorie, den formes over tid og i møte med andre.

Dette trekket ved guttungenes karakter blir utfordret gjennom de handlingene han gjør. Han trer fram og opptrer annerledes enn forventet og dette kan belyses nærmere ved å se på Ricoeurs andre modell i undersøkelsen av om det finnes noe fast over tid i selvet. Fokuset her er rettet mot det å holde ord.¹⁴⁶ Å holde ord dreier seg om å motstå endringer eller forventninger og være trofast mot et løfte som er gitt. Dette løftet kan være verbalt uttrykt til

¹⁴⁵ Ricoeur 1992, s. 118

¹⁴⁶ Ibid., s. 123

andre, men like viktig; det kan være et løfte gitt til en selv og også et uttrykk for en moralsk standhaftighet.

Funnene i nærlesingsanalysen viser at guttungen opptrer nølende i de scenene der han står fram for å hjelpe, som om han tenker seg om før han handler, som om han vurderer hva som er det riktige å gjøre. Det at han til slutt stiger fram og gjør seg både synlig og sårbar, kan tyde på at han i seg selv finner noe som står fast. Dette «noe» kan være et uttrykk for at han har avgitt et løfte til seg selv og dette løftets resoluthet innebærer at han må handle som han gjør. Guttungens selv kommer dermed til syne gjennom disse handlingene og det at denne typen handlinger repeteres flere ganger i diskursen, befester inntrykket av at vi ser et uttrykk for en type holdning hos guttungen som står fast over tid og på tross av endringer rundt ham. Samme type holdning kan vi se i de verbale konfrontasjonene med dommeren. Guttungen viser en nærmest overraskende resoluthet flere steder. Eksempelvis sier han til dommeren at han ikke liker galskap, at han ikke er hos dommeren til slutt og ikke minst sier han til og om dommeren at han er ingenting. Guttungen framstår som ansvarlig og sammen med de presumptivt gode handlingene, gir denne verbale påståeligheten, deler av et svar på spørsmålet om hvem han er. Vi ser også at det er mot slutten av diskursen, når vi møter guttungen som voksen mann, at han tydeligst artikulere denne motstanden. Guttungen har modnet og blitt en mann. Modning forstår jeg derfor som resultatet av en prosess der selvet kommer tydeligere til uttrykk hos individet og at dette selvet typisk gjør seg gjeldende i møte med divergerende holdninger. Modningen innebærer for guttungen å innse at han er noe annet enn den dommeren insisterer på at han er.

De holdningene jeg her har belyst representerer en annen type kontinuitet enn karakterens; der karakteren kan ta opp i seg nye trekk, vil løftet være et uttrykk for selvets resiliens. Dette illustrerer samtidig et eksempel på det Ricoeur omtaler som en kløft mellom idem og ipse; identiteten er ikke en statisk enhet, men et dynamisk hele og mimesisprosessens ulike trinn viser hvordan identiteten både forankres og nyfigureres i møte med fortellinger. Fortellingen blir dermed broen mellom identiteten som idem og identiteten som ipse.

4.3 Dommerens fortelling

I analysen så langt har jeg sett på guttungens konkrete fortelling om seg selv i kasjotten og til den døde kona. Videre har handlingene hans og de få verbale konfrontasjonene med dommeren vært under lupen. Disse utdragene utgjør imidlertid bare en liten del av guttungens jeg-fortelling. Utsnittene gir innsikt i hans personlige livsfortelling, men denne fortellingen eksisterer ikke isolert. Den står i sterk relasjon til andres jeg-fortellinger og den har heller ikke

oppstått i et vakuum. Noe har skjedd før guttungen ble født og noe skjer etter hans død og begge perspektiver er med på å sette guttungens jeg-fortelling i en kontekst.¹⁴⁷ I denne diskursen er det imidlertid særlig dommerens fortelling om guttungen som kan brukes som innfallsvinkel i belysningen av guttungens identitet. Fortellingen denne figuranten konstruerer, kan på samme måte som guttungens fortelling, leses fra ulike perspektiver. I tillegg til dommerens konstatering av hva guttungen er laget av, kan dommerens fortelling være til støtte i belysningen av hvordan guttungen ser på seg selv, samtidig gir den en innfallsvinkel i undersøkelsen av om det er noe som står fast ved selvet hans og om det er noe som har blitt endret i møte med dommerens fortelling.

Som tidligere vist, så oppsummerer dommeren nærmest sitt forhold til guttungen gjennom følgende korte fortelling:

Jeg gjenkjente deg første gang jeg så deg men jeg må si du var en skuffelse for meg.
Den gang som nå. Allikevel er du hos meg her til slutt.¹⁴⁸

Diskursen instruerer oss til å ta dommerens ord som sannhet og det gis liten grunn til å tvile på at det er noe hos guttungen som dommeren har gjenkjent. Jeg vil hevde at det er det onde i guttungen han gjenkjenner og gjennom dommerens fortelling får guttungen befestet at hangen til ondskap er en del av identiteten hans. Dommerens fortelling, relaterer guttungen og dommeren til hverandre og fortellingen viser at det er mulig å få en indirekte tilgang til dommerens syn på guttungen. Men fortellingen har et vendepunkt, «*du var en skuffelse for meg*», og skuffelsen har oppstått som følge av de situasjonene der guttungen har handlet annerledes. I disse situasjonene har dommeren også bidratt til å gi guttungens jeg-fortelling kjøtt på beinet. Når dommeren roper til ham i situasjonen der guttungen har mulighet til å skyte ham faller følgende karakteristikk

Jeg vet at du ikke har hjertet til en snikmorder
og

Du har et skjørt punkt i hjertet ditt. Tror du ikke jeg kunne vite det? Du alene var oppsetsig.¹⁴⁹

¹⁴⁷ Jeg-fortellingen er åpen i begge ender, en formulering hentet fra Mogstad s. 3

¹⁴⁸ BM s. 328

¹⁴⁹ BM s. 299

Disse uttalelsene faller en god stund etter at dommeren har vært vitne til guttungens gode handlinger. Når disse karakteristikene legges til guttungens jeg-fortelling styrker de synet på at et kjennetegn ved guttungens identitet er evne til det gode og implisitt en moralsk rettskaffenhet som dommeren ikke er i besittelse av. Dommeren har sett det og når han forteller om det til guttungen, nyfigureres dennes identitet. Det onde viser seg ikke lenger å være et kjennetegn ved guttungens selv. Dommeren årsaksforklarer handlingene med guttungens skjøre punkt i hjertet og jeg ser her at guttungens identitet ikke har vært statisk i diskursen; fra å være en som hadde det onde som et kjennetegn ved sin karakter, så har spørsmålet om hvem han er, hans identitet som ipse, vist at han har barmhjertighet med dem som lider. Dette trekket ved guttungens identitet har blitt synlig gjennom handlingene hans, men det er først gjennom dommerens inkludering av disse i fortellingen om guttungen, at noe skjer i guttungen. Han tilegner seg det dommeren sier og identiteten hans både begrunnes og nyfigureres.

Videre sier dommeren at guttungen var oppsetsig. En ny karakteristik som også belyser identiteten til guttungen og som samsvarer med den vage opposisjonen han viser i møte med dommeren. Dommeren har sett det og han har blitt skuffet. Disse trekkene dommeren legger inn i fortellingen sin om guttungen, støtter også at guttungens identitet er åpen for forandring.

Vi følger guttungen fra han er 14 år til han antakeligvis dør som 45 åring. Og det er her han står sammen med dommeren til slutt. Dommeren triumferer nærmest og det skjøre hos guttungen, nå mannen er fortsatt til stede, det er som om han vet det selv. Han opponerer mildt verbalt, men i møte med dommeren innser han at han har møtt overmakten og han gjør ingenting for å unngå dommerens fatale klør. På tross av dommerens skuffelse over guttungen, har han hatt regien på fortellingen om guttungen helt til siste slutt og det er som om guttungen erkjenner dette selv også og kapitulerer fordi den barmhjertige, det skjøre hjertet, den oppsetsige, ikke har en sjans i møte med ondskapsen selv. Dette synet har dommeren, dette har han formidlet i fortellings form til guttungen og jeg finner at dette synet også har funnet gjenklang i guttungens syn på seg selv.

Det er imidlertid et viktig poeng at kapitulasjonen utelukkende er fysisk, den verbale motstanden opprettholdt guttungen, mannen, helt til siste slutt. Noe i selvet hans sto fast i møte med overmakten.

4.4 Oppsummering av identitetsteoretisk tilnærming

Spørsmålet om hvem guttungen er, har så langt i den analytiske tilnærmingen vist en figurant som tiltrekkes av vold, men som likevel har evnen til å handle på tvers av dette karaktertrekket. Han begrunner selv de grufulle handlingene med at de var en nødvendig konsekvens av krigen han ble trukket inn i. I fortellingen kan vi spore evne til å reflektere over dette og det er i denne refleksjonen at selvet hans kommer fram og også synliggjøres gjennom de gode handlingene han gjør. Handlingene viser videre en gutt som står til ansvar og er en faktisk som handler. Flukten hjemmefra som tenåring var en aktiv handling som står i motsetning til det inntrykket vi får av guttungen i store deler av diskursen der han er en observatør som passivt lar seg drive med. Det er som om evnen til å tre fram fra skyggene først aktiviseres i møte med folk som trenger hjelp. Denne praktiske dimensjonen gir også en del av svaret på hvem han er: et kjennetegn ved selvet hans er evne til barmhjertighet. På samme måte gir de verbale utfallene mot dommeren innsikt i hans identitet som ipse: han står fast ved at det løftet han har gitt, er noe annet enn det dommeren står for, og gjennom dette er det selvet hans som gjør seg gjeldende. Guttungen har evne til å opponere mot det onde og dette befester inntrykket av at en kvalitet ved selvet hans er at han er god. Han har deltatt i samme type handlinger som dommeren, men han har likevel møtt omverdenen med en type moralsk rettskaffenhet jeg ikke har kunnet spore hos de andre. I analysen så langt har jeg også funnet at det har skjedd en modning hos guttungen gjennom diskursen; hans identitet har endret seg etter hvert som han har blitt eldre og i møte med fortellinger. Evne til refleksjon, evne til å handle og opponere ser jeg på som uttrykk for at selvet hans trer fram som en autonom enhet og disse karaktertrekkene er slik jeg ser det, kjennetegn ved en modningsprosess.

5. Diskusjon

De utdragene jeg så langt har sett nærmere på utgjør bare en liten del av guttungens jeg-fortelling. De gir innsikt i hans personlige livsfortelling, men denne fortellingen eksisterer ikke isolert. Den står i sterk relasjon til andres jeg-fortellinger og den har heller ikke oppstått i et vakuum. Noe har skjedd før guttungen ble født og noe skjer etter hans død og begge perspektiver er med på å sette guttungens jeg-fortelling i en kontekst.¹⁵⁰ Et perspektiv som heller ikke skal utelates i belysningen av guttungens identitet, er et par grep som forfatteren gjør rundt teksten. Han innleder diskursen med tre epigrafer og avslutter med en gåtefull

¹⁵⁰ Jfr. allerede nevnte formulering: «Jeg-fortellingen er åpen i begge ender»

epilog. Epigrafene har til felles at de omhandler vold, ondskap og sorg og åpner opp for en førforståelse av guttungenes jeg-fortelling. Den første er et sitat fra Paul Valéry der vi blant annet leser at

Deres tanker er skrekkinnjagende og deres hjerter er svake. Deres handlinger av medynk og ondskap er absurde, utført uten besinnelse, som var de uimotståelige.¹⁵¹

I denne epilogen finner jeg karakteristikker som sammenfaller med trekk hos guttungen: hjertet hans er skjørt og de onde handlingene han har utført er gjort uten refleksjon, men som om de var nødvendige. Utdraget leder tankene hen på et individ uten fri vilje, handlingene skjer som følge av en nødvendighet.

En av de andre epigrafene er et utdrag fra avisen *The Yuma Daily Sun* fra 1982 som omtaler en arkeologisk ekspedisjon til Etiopia. Der fant man en 300 000 år gammel hodeskalle som bar preg av å ha blitt skalpert.¹⁵²

Ved å trekke fram et vitenskapelig bevis på at skalpering har vært en del av menneskets handlinger siden dets tidlige historie, befester forfatteren et inntrykk av at hangen til vold er noe vesentlig ved den menneskelige natur. Så også ved guttungenes. Det er et trekk ved identiteten hans som han vanskelig kan komme bort fra.

Men likevel har han altså dette som skiller ham fra de andre. Steven Frye argumenterer for at guttungen står i mot dommeren fordi han innehar en moral som er unik. Han ser hos guttungen en tro på moralsk orden og en tro på mening og at det følger en barmhjertighetens etikk av dette.¹⁵³ Han tolker guttungenes stillhet, hans verbale opposisjon og handlingene hans som resultater av denne moralen. Frye benekter ikke at guttungen deltar i volden, men mener at det er en grunn til at vi aldri direkte leser at han skalperer eller dreper noen. På dette siste punktet tar imidlertid Frye feil, som voksen mann dreper han jyplingen Elrod og begrunner handlingen med at denne ikke ville ha overlevd uansett.¹⁵⁴ Jeg ser guttungenes legitimering som moralsk tvilsom, men episoden kan leses som om han i Elrod ser seg selv og ved å drepe ham, spares Elrod for kommende gjenvordigheter.

Frye ser uansett et trekk ved guttungenes selv som dreier seg om en moral vi ikke finner hos de andre. Dette har jeg også funnet belegg for i lesningen, men hangen til vold er heller det som gjør ham lik de andre enn skiller ham fra dem. Det er også vanskelig å støtte Frye i hans

¹⁵¹ BM s. 5

¹⁵² BM s. 5

¹⁵³ Frye 2009, s. 87

¹⁵⁴ BM s. 323

påstand at guttungen tror at det er en mening med alt. Snarere tvert i mot, vil jeg hevde. Guttungen insisterer til det siste på at rekken av hendelser og det at han står sammen med dommeren til slutt, er resultatet av tilfeldigheter.¹⁵⁵ Det er derimot dommeren som til stadighet formidler en tro på alle tings forutbestemthet.

I analysen har jeg argumentert for at det har skjedd en modning hos guttungen gjennom diskursen. Modningen innebærer noe annet enn utviklingen fra guttunge til mann, det er endringene i ham som jeg finner interessante. Nølingen hans før handlinger og det at han i stadig større grad og til slutt som voksen opponerer verbalt mot dommeren, har jeg tatt til inntekt for dette synet. Endringene i ham viser seg i en økende grad av selvstendighet og refleksjon. Jeg vil hevde at dette er kvaliteter ved selvet som kjennetegner en modningsprosess. Amy Hungerford argumenterer mot dette synet, i det hun hevder at det bare tilsynelatende har skjedd endringer med ham gjennom de årene vi følger ham.¹⁵⁶ Et eksempel hun bruker i sin argumentasjon er en scene der guttungen som ung mann bærer en bibel under armen:

Han hadde funnet en bibel i en gruveleir og denne boken bar han med seg skjønt han ikke kunne tyde ett ord i den. I sine mørke og nøkterne klær ble han av noen tatt for å være en slags prest men han var intet vitne for dem, hverken hva angikk det nærværende eller det fremtidige, han minst av alle.¹⁵⁷

Hungerford hevder at denne passasjen typisk fører til den feiltolkningen at bibelen er en artefakt som vitner om ervervet visdom hos den unge mannen. Selv om også dem han møter tar ham for å være prest, et annet tegn på kunnskap, så vektlegger hun narrativets påstand om at han ikke var et vitne for dem, han minst av alle. Han har ingenting å fortelle dem han møter og dette ser Hungerford som et tegn på at det ikke har skjedd en endring hos ham overhodet, minst av alt en moralsk modning.¹⁵⁸ Hungerford ser at dette står i motsetning til dommerens insistering på at guttungen er noe annet, men hun mener det er en feilslutning å ta dommerens ord på alvor. Når dommeren sier at guttungen har et skjørt punkt i hjertet sitt, vitner ikke dette om at guttungen har et svakt, autentisk selv som han prøver å skjule, hevder Hungerford. Det er tvert i mot dommeren som i og med disse uttalelsene instruerer leseren til å se guttungen som sin nemesis og det er derfor han til slutt må drepe han. Guttungens gode handlinger leser hun som tegn på tankeløshet heller enn heroisme; den gode handlingen ville være å ikke

¹⁵⁵ For eksempel BM s. 328

¹⁵⁶ Hungerford 2010, s. 92

¹⁵⁷ BM s. 312

¹⁵⁸ Hungerford 2010, s. 93

hjelpe, slik at bandens sjanser til blodig suksess blir opprettholdt. Det samme leser hun ut av situasjonen der guttungen har tre sjanser til å drepe dommeren; den gode handlingen ville være å drepe ham slik at det ble satt en stopper for hans grusomme framferd.¹⁵⁹ Hungerford viser her en konsekvensetisk tankegang som postulerer at en handling ikke er god, så lenge de langsiktige konsekvensene av handlingen ikke er gode.

Jeg ser utfordringene som Hungerford løfter fram, men vil likevel hevde at vi ikke bare har dommerens ord på at det er noe godt i guttungen. I de scenene der guttungen trer fram og faktisk handler, så er det spor av godhet jeg ser. En guttunge som ikke reflekterer over langsiktige konsekvenser av handlingene sine, er typisk for tenåringer. Isolert sett kan handlingene kan være gode uansett og sammen med refleksjonen i forkant, mener jeg at vi ser tegn på modning hos guttungen. Det at han nøler før han handler og den verbale opposisjonen mot dommeren, er tegnene på at det finnes noe godt i ham og dette blir tydeligere etter hvert som han blir eldre. Hungerford ser ikke denne endringen gjennom diskursen og finner ikke en figurant som står fram med et autonomt selv. Endringen hun ser er utelukkende ortografisk; «the kid» blir til «the man».¹⁶⁰ Den moralske rettskaffenheten som Frye finner, er derfor heller en mangel enn et trekk ved guttungens identitet, i følge Hungerford.

Forfatteren Ole Robert Sunde har viet guttungens karakter oppmerksomhet i sin lesning av *Blodmeridianen* og han presenterer en innfallsvinkel jeg ikke har funnet i andre lesninger av romanen.¹⁶¹ Han framhever diskursens aller første setning «Se barnet» og skriver at

... som om gutten, den navnløse gutten gjennom hele boken, er en slags Kristus, en annen type Kristus, en mindre Kristus som er mer menneskesønnen enn sønn av Gud; så lite nåde det finnes i dette landskapet.¹⁶²

I jakten på paralleller til guttungens karakter finner han altså en annen type Kristus, en svak Kristus som møter sin Golgata i diskursens slutt. Både diskursens «ecce homo» og det at vi rett etter leser om guttungen som «barnet som mannens far», tar Sunde til støtte for at vi har med en Kristusparallell å gjøre. Jeg støtter synet på at det er flere trekk ved romanen som gjør at man kan ledes mot en slik forståelse av hvem guttungen er. Det religiøst ladede språket, en dommer som taler i liknelser, en guttunge som våger å stå i mot ondskapen selv og går taust i døden; allusjonene er tallrike. Han beskriver videre guttungen som uredd, modig for alderen, trassig og utholdende, men jeg mener at Sunde i for liten grad vektlegger at også guttungen

¹⁵⁹ *ibid.*, s. 94

¹⁶⁰ *ibid.*, s. 95

¹⁶¹ Sunde 2010

¹⁶² *ibid.*, s. 107

har en draging mot skruppelløs vold i seg.¹⁶³ Også guttungen deltar i massakrene, og som voksen mann dreper han en ung gutt. Bibelen viser oss absolutt en Gud som ikke er fremmed for vold og ved å belyse denne siden ved en Guds stedfortreder, kunne Sundes argumentasjon ha blitt enda mer interessant. Da kunne også guttens prøvelser og død ha blitt sett på som stedfortredende lidelse. Dette perspektivet er tankevekkende, men i min nærlesning har jeg først og fremst funnet belegg for å støtte Sunde i hans oppdagelse av at guttungen

... har dette lille som ingen andre har; dette unnselige som det overdådige landskapet overser, eller lar ham slippe vekk med...¹⁶⁴

Også Håkon Karlsen Larsen leser guttungen anonymitet og det at han omtales som «the kid» og «the man», som om han er en stedfortreder. «The man» kan leses som om han er en representant for hele menneskeheten¹⁶⁵. Larsen belyser ikke dette nærmere, men vektlegger i sin tilnærming guttungen rolle som outsider. Larsen sporer en økende grad av samvittighet hos guttungen og det er denne som begrunner de gode handlingene. Denne utviklingen gjør at han ser at Blodmeridianen har likhetstrekk med en bildungsroman. Hvis vi ser på samvittighet som uttrykk for en moralsk rettesnor, kan Larsens karakteristikkk samsvare med den økende graden av refleksjon som jeg sporet hos guttungen. Samvittighet indikerer en evne til etisk refleksjon som jeg også fant spor av i nærlesningen.

Romanen har av flere blitt beskrevet som en anti-western. En av disse er Susan Kollin og det er interessant å se hvordan hun i sin grundige tilnærming av teksten ikke nevner guttungen muligens gode handlinger med ett ord.¹⁶⁶ Hun kaller romanen en anti-western da den bruker trekk fra sjangeren både når det gjelder karakterer, landskap og tema, men ser helter strippet for muligheter og et landskap som ikke gir grøde, men som man må kjempe imot.¹⁶⁷ Kollin leser starten av romanen som en parodi på den tradisjonelle amerikanske litteraturen som befatter seg med temaet «ung gutt fra fattige kår som rømmer hjemmefra for å utforske verden». Men diskursen avviker fra tradisjonen så fort vi blir nærmere kjent med guttungen; han er strippet for uskyld og renhet og er like opptatt av volden som de andre. Hun beskriver ham sågar som farlig allerede fra fødselen av, da moren blir guttungen første offer i og med

¹⁶³ *ibid.*, s. 108

¹⁶⁴ *ibid.*, s. 109

¹⁶⁵ Larsen 2012, s. 37

¹⁶⁶ Kollin 2001

¹⁶⁷ *ibid.*, s. 562

fødselen hans.¹⁶⁸ Kollin beskriver en karakter som ikke skiller seg fra de andre i banden og vektlegger ikke de handlingene der han faktisk står fram som eller i alle fall med, noe annet. Dette står i motsetning til mitt anliggende, likevel trekker Kollin fram en interessant del av guttungen jeg-fortelling som jeg ikke har vektlagt: Hun leser en diskurs som gir guttungen skylden for morens død som om dette var en villet handling. Den samme holdningen kan ha vært årsaken til farens neglisjering av sønnen og heri ligger en mulighet for at guttungen kan ha sett på seg selv som farlig; fødselen viste at han er i stand til å drepe. Diskursen gir oss ingen indikasjoner på at han har tanker rundt dette, men Kollins lesning får stå som et eksempel på at guttungen jeg-fortelling starter lenge før han selv får en oppfatning av et selvstendig jeg.

Epilogen er som nevnt gåtefull. Her beskrives en mann som i demringen langsomt beveger seg gjennom ørkenen med et underlig redskap. Med dette lager han hull i bakken som han deretter slår ild i. Bak ham følger en flokk beinsankere og folk som ikke samler bein, som beveger seg mekanisk over slettene. Lysene danner en linje, en meridian gjennom landskapet.¹⁶⁹ Teksten avslutter en roman som stiller flere spørsmål enn den gir svar og det er som om epilogen understreker at svarene er skjult. Jeg vil ikke diskutere mulige tolkninger av epilogen her, men sett i lys av de trekkene ved guttungen identitet jeg mener å ha avdekket, så er et fristende å lese guttungen som nettopp dette spede lyset på en hard steingrunn; han kan leses som et bilde på et ørlite håp i en dyster verden.

6. Avslutning og konklusjon

I denne oppgaven har prosjektet mitt vært å vinne innsikt om en figurant, guttungen, i romanen *Blodmeridianen* av Cormac McCarthy. Det er denne guttungen identitet som har vært gjenstand for undersøkelser og jeg har både gjennom nærlesing og ved bruk av Ricoeurs identitetsteori, belyst sider ved identiteten hans. Guttungen er fraværende i store deler av diskursen, og denne periodevise usynligheten og vagheten har på samme tid skapt interesse og utfordringer i lesningen. Jakten på de sekvensene i romanen der han faktisk trer fram har vært sentralt i arbeidet. I nærlesingen har jeg funnet faktiske karakteristikk ved guttungen og vist en figurant som har en draging mot vold, men også evne til godhet. Jeg fant også at guttungen ved to konkrete anledninger forteller om seg selv til andre og jeg har brukt disse fortellingene i belysningen av hans identitet. Jeg har vist hvordan disse monologene til andre,

¹⁶⁸ *ibid.*, s. 565-566

¹⁶⁹ BM s. 336

har hatt en fortellings struktur og ved hjelp av Ricoeurs mimesisteori belyst hvordan disse kan være til hjelp i belysningen av hans identitet. Videre har jeg argumentert for at fortellingene på samme tid gir leseren innsikt om guttungen identitet og belyser hvordan han ser på seg selv.

Dommeren er den figuranten som har den mest framtreddende rolle i diskursen. I hans karakter ligger det mye stoff som ikke har vært denne oppgavens primære anliggende. Agendaen har derimot vært å se nærmere på hans bidrag i belysningen av guttungen identitet. Og også her har jeg funnet at han har brukt en fortellings rammeverk når han har skildret sitt forhold til guttungen. Jeg fant at også dommerens fortelling åpner opp for figurering og nyfigurering av guttungen identitet. I møte med dommerens fortelling har han funnet gjenkjennelse, men også motstand og denne konflikten legger til rette for at det skjer en nyfigurering av guttungen identitet. Guttungen får befestet at en del av selvet hans er sansen for vold, samtidig som dommeren hevder at guttungen er noe annet. Jeg har argumentert for at dette andre blant annet er en gryende evne til refleksjon. Og refleksjonen har for eksempel innebåret å finne ut av hvilket løfte guttungen har gitt seg selv. Det er dette løftet jeg ser på som en moralsk rettskaffenhet og som har vært årsak til at guttungen har handlet som han har gjort i de omtalte situasjonene. Han har et skjørt punkt i hjertet sitt og det er denne skjørheten som manifesterer seg gjennom gode handlinger. Dommeren kaller det skjørhet, jeg finner at skjørheten vitner om moralsk standhaftighet og evne til å stå i mot en voldsom overmakt. Endringene hos ham har jeg videre tatt til inntekt for at vi i denne romanen ser en guttunge som modnes; selvet hans kommer stadig tydeligere til uttrykk og det er takket være dette at han til det siste står i mot dommeren.

Fortellingene har altså vært fokusområder, men jeg har videre vektlagt de episodene der guttungen har vist handlinger som kan tolkes som gode. Det er her og i de verbale konfrontasjonene med dommeren at han har vist at han har noe unikt ved seg. Jeg har diskutert hvorvidt disse handlingene kan tolkes som gode, men har vist at de er resultatet av refleksjon og en etisk overveielse og mener at det er belegg for å si at de vitner om godhet hos guttungen.

Romanen stiller som nevnt mange spørsmål og spørsmålet om fri vilje og kampen mellom det gode og det onde, er temaer som ligger i dagen og som jeg har berørt, men ikke har gått i dybden av i denne oppgaven. Prologene og diskursen for øvrig presenterer volden som en naturgitt egenskap ved mennesket, alle mennesker. Likevel har jeg funnet at selv i en guttunge som har den samme dragningen mot vold og i en diskurs for øvrig som er gjennomsyret av dette, så finnes det glimt av godhet og derfor også av håp. Selv under de karrigste

vekstforhold har dette trekket ved guttungenes identitet vokst fram. Selv på den hardeste og goldeste steingrunn er det mulig å finne spor av håp og lys. Og det har vært svært interessant å belyse denne på samme tid vage, skjøre og standhaftige identiteten, samtidig har arbeidet med *Blodmeridianen* befestet dens gåtefulle status for meg; jo mer jeg har fordypet meg i den, jo flere spørsmål har dukket opp.

LITTERATURLISTE

Bloom, Harold: *How to read and why*, intervju Booknotes 2010,
<https://www.youtube.com/watch?v=1cuccco2umo>, 26.06.2015

Gorra, Michael: *The most Healing of Pleasures*, Bokanmeldelse New York Times, 18.juni
2000

Frye, Steven: *Understanding Cormac McCarthy*, Columbia: University of South Carolina
Press 2009, s.17-95

Hungerford, Amy: *Postmodern belief. American Literature and Religion since 1960*, New
Jersey: Princeton University Press 2010, s. 76-107

Hungerford, Amy: *Cormac McCarthy, Blood Meridian, Live Yale Courses*:
<https://www.youtube.com/watch?v=FgyZ4ia25gg>

Karlsen, Ståle: *Westernhelten som grensesprengende genrefigur i Cormac McCarthys Blood
Meridian*, Oslo: Tidsskriftet Idunn 2004, s. 123-136

Kemp, Peter: *Tid og fortælling. Introduktion til Paul Ricoeur*, Århus: Aarhus
Universitetsforlag 1996

Kollin, Susan: *Genre and the geografics of Violence, Contemporary Litterature, vol 42, no 3*:
University of Wisconsin Press, 2001, s. 550-562

Larsen, Håkon Karlsen: *The awful Darkness inside the world, en lesning av Cormac
McCarthy med hensyn til det groteske, det gotiske og det sublime*, Trondheim: NTNU,
masteravhandling 2012

Lothe, Jakob: *Fiksjon og film, Narrativ teori og analyse*, Oslo: Universitetsforlaget 1994

McCarthy, Cormac: *Blood Meridian or the Evening redness in the West*, New York: Vintage International, 1992. Første gang utgitt av Random House inc., New York, 1985

McCarthy, Cormac: *Blodmeridianen eller aftenrøden i vest*, Oslo: Gyldendal 2010, oversatt av Knut Ofstad

Mogstad, Sverre Dag: *Utvalgte narratologiske problemstillinger*, stensil MF, uten årstall

Morseth, Anne Louise: *How live in that world once made. En studie av møtet mellom menneske og natur i tre av McCarthys romaner*, Trondheim: NTNU, masteravh. 2010

Ricoeur, Paul: *Oneself as another*, Chicago and London: The University of Chicago Press 1992

Sunde, Ole Robert: *Larm og vrede*, Oslo: Gyldendal, Vinduet no 3 2010, s. 106-113

Svensson, Fredrik: *Some third and other destiny. The unresolved Dialectic of Agency in Cormac McCarthys Blood Meridian*, Stockholm, magister essay 2010

Uggla, Bengt K: *Kommunikation på bristningsgränsen, En studie i Paul Ricoeurs projekt*, Stockholm 1996

White, Hayden: *Historie og fortelling, utvalgte essay*, Oslo: Pax Forlag 2003, s 8-18

